

Буковинський Вісник

державної служби та
місцевого самоврядування

Офіційна хроніка

Державне управління

Місьцеве самоврядування

Наукова думка

Перепідготовка та
підвищення кваліфікації

Статистика, факти, події

Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 28.12.2023 р. №1994 «Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування» зареєстровано суб'єктом у сфері онлайн-медіа, внесено до Реєстру суб'єктів у сфері онлайн-медіа та присвоєно ідентифікатор R40-02410

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова: ЯРМИСТИЙ М. В., директор Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації, кандидат наук з державного управління;
заступник голови: ГАКМАН С.М., заступник директора Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації, кандидат історичних наук;
відповідальний секретар: ХАЛAVKA Л.В., завідувач редакції Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації
члени редакційної колегії:
БАБ'ЮК І. О., координатор партнерства «Український На рідний Дім у Чернівцях»;
БОСТАН С. І., директор департаменту соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради, кандидат політичних наук;
ГУЦУЛЯК І. Г., доцент кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, кандидат філологічних наук;
КОРОЛЮК Ю. Г., професор кафедри маркетингу, цифрової економіки та підприємництва Чернівецького торговельно-економічного інституту київського національного торговельно-економічного університету, доктор наук з державного управління;
КРУГЛАШОВ А. М., завідувач кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, доктор політичних наук;
МАЛЬКО Н. Б., виконавчий директор Асоціації органів місцевого самоврядування Чернівецької області «Агенція розвитку громад Буковини»;
МАРЧУК Х. В., заступник директора Департаменту регіонального розвитку – начальник управління з питань місцевого самоврядування та розвитку туризму Чернівецької обласної державної (військової) адміністрації;
МЕЛЬНИЧУК Я. С., начальник відділу моніторингу навчання та комунікацій Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації;
НЕЧАСВА-ЮРІЙЧУК Н. В., докторант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, кандидат історичних наук;
ПАВЛЮК М. В., заступник голови Чернівецької обласної ради, кандидат політичних наук;
РОТАР Н. Ю., професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, доктор політичних наук
ЧЕБАН В. І., доцент кафедри європейського права та порівняльного правознавства юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, кандидат юридичних наук

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
58001, Чернівці,
вул.Поповича, 2, 4 поверх, к.17
Тел/факс: (0372) 552903
E-mail: cprkww@gmail.com

Редакція зберігає за собою право скорочувати й редагувати подані текстові оригінали. Журнал може друкувати матеріали, не поділяючи думки автора. Статті не рецензуються та не повертаються. За точність наведених даних відповідають автори. Передрук матеріалів – тільки з дозволу редакції.

У номері:

Державне управління та державна служба

Анжела Дякова: Робота фінансистів «невидима», але ми супроводжуємо кожний напрямок.....	3
Валерій Вівчарюк: Реалізація ветеранської політики у Чернівецькій області...	7
Любов Кожолянко: Можливості перепідготовки та працевлаштування ветеранів війни службами зайнятості.....	9
Роман Гребя: Чернівецька область поступово стає центром сімейного виховання.....	10

Місцеве самоврядування

Рукшинська громада: розвиток, виклики та пріоритети.....	11
У Верховній Раді зареєстрували постанову на підтримку безперервності органів місцевого самоврядування в умовах війни.....	13
Делегація з Полтавщини відвідала Чернівецьку область.....	14
Територіальні громади: Дайджест.....	15

Європейська інтеграція, транскордонне співробітництво

Перспективи розширення та поглиблення міжрегіональної співпраці з Національним конгресом українців Молдови обговорили в Чернівецькій обласній військовій адміністрації.....	22
Сергій Гакман: 25 років Євроregionу «Верхній Прут».....	23
Зиновій Бройде: Віддо-і пост-кризового до постійно-кризового регіонального розвитку і його транскордонного виміру.....	27
Міністри закордонних справ Андрій Сибіга, Оана-Сільвія Цою та Михайл Попшой вперше перебували у Чернівцях з робочим візитом.....	6
У Чернівцях провели міжнародний експертний форум «Українська дипломатія в умовах війни та постконфлікту».....	35

Наукова думка

Відбулася XII Міжнародна наукова конференція «Муніципальні читання імені Антона Кохановського».....	36
---	----

Громадянське суспільство

Єдність і досвід: діяльність Чернівецької обласної організації ветеранів владних структур у Чернівецькій області.....	39
Фахівці ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист» підготували вебінар «Безбар'ерна комунікація».....	41
30 липня — Всесвітній день боротьби із торгівлею людьми.....	47
У Чернівцях провели «БезБар'єрний Check-Up».....	48

Підвищення кваліфікації

Поради для служб управління персоналом: як підтримати успішну інтеграцію ветеранів та ветеранок у колектив.....	48
Чернівецькому регіональному центру підвищення кваліфікації 29 років.....	50

АНЖЕЛА ДЯКОВА,

директорка Департаменту фінансів
Чернівецької обласної військової
адміністрації

РОБОТА ФІНАНСИСТІВ «НЕВИДИМА», АЛЕ МИ СУПРОВОДЖУЄМО КОЖНИЙ НАПРЯМОК

Розкажіть, будь ласка, про Ваш Департамент, його роль у структурі обласної державної адміністрації, основні напрями роботи і завдання.

Я вважаю, що Департамент фінансів – один із ключових структурних підрозділів. Від його роботи напряму залежить ефективність усіх інших департаментів та управлінь облдержадміністрації. Ми володіємо всіма цифрами й показниками, що стосуються бюджету, і забезпечуємо контроль за цільовим та ефективним використанням коштів, надаємо консультаційну підтримку всім структурним підрозділам. І головне – забезпечуємо фінансування всіх галузей бюджетної сфери в області.

Відповідно до свого положення, департамент реалізує бюджетну політику на рівні області. А що таке бюджетна політика? Це складання бюджету, його виконання, формування звітності, а також прогнозування бюджету на найближчі три роки. Тобто роботи дуже багато, але, водночас, вона ніби «невидима», не лежить на поверхні. Ми не можемо візуально представити свою діяльність у вигляді гарної картинки – як, наприклад, відкриття нового об'єкта чи відремонтованої дороги. Але варто пам'ятати, що за кожною такою «картинкою», яку демонструє адміністрація чи її підрозділи, стоїть фінансування – а отже, і наш департамент. Ми супроводжуємо кожен напрямок. І йдеть-

ся не лише про адміністрацію. З обласного бюджету фінансується майже 100 бюджетних установ.

Як змінюється підхід до планування бюджету?

Раніше ми оперували загальними цифрами, наприклад: «освоєно 90% чи 80% коштів». Тепер ми працюємо за програмно-цільовим методом. Це означає, що кожна цифра має чітке пояснення: наприклад, у дитячому закладі виховується 1,5 тисячі дітей, отже передбачено зарплати для вихователів, педагогів, обслуговуючого персоналу, організовано харчування, проживання тощо. Такий підхід дозволяє чіткіше бачити результат використання коштів.

Розкажіть, будь ласка, про структуру вашого Департаменту та взаємодію з громадами.

Окрім роботи з обласним бюджетом, ми реалізуємо бюджетну політику також у 52 територіальних громадах. У кожній громаді діє фінансовий відділ – окремий структурний підрозділ апарату місцевої ради. Ці відділи було створено у 2021 році. Раніше вони входили до складу апарату, але Міністерство фінансів визначило потребу в тому, щоб у кожній громаді була самостійна фінансова структура з окремим керівником, який відповідає за бюджетні кошти та діє не-

но від голови громади. Головне завдання таких керівників – дотримання вимог Бюджетного кодексу.

У великих містах – наприклад, у Чернівецькій міській раді – функціонують департаменти фінансів, а в районних адміністраціях – відповідні фінансові відділи. Звичайно, у сільських громадах працює менше людей, а от міські департаменти – це вже великі колективи.

Обласний Департамент фінансів – один із найбільших в обласній державній адміністрації. І не дарма – адже обсяг функцій, які ми виконуємо, дуже значний. Наші фахівці повинні досконало знати не лише Бюджетний кодекс, який є основою «книгою» у нашій роботі, а й законодавство у різних сферах: освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист, молодіжна політика, будівництво, екологія тощо, адже ми охоплюємо всі напрями діяльності обласної адміністрації.

Можу також сказати, що наш Департамент – один із найсталіших в адміністрації. У нас зберігається кадрова стабільність: якщо людина вже прийшла працювати до нас, то, зазвичай, залишається надовго. Наприклад, 1 вересня я відзначатиму 32 роки державної служби – і весь цей час я працюю саме тут. Хоча у нас є колеги і з більшим стажем. Загалом більшість наших працівників мають багаторічний досвід і чудово знають свою справу.

Після впровадження реформи децентралізації та створення територіальних громад виникла потреба у кваліфікованих фінансистах. Хоча коли створювалися перші громади, їх керівники не завжди розуміли різницю між функціями бухгалтера і фінансиста. Ми намагалися пояснити: вам обов'язково потрібен саме фінансист – людина, яка знається на плануванні бюджету, на бюджетному кодексі, на міжбюджетних трансфертах. Радили звертатися до фахівців із райдержадміністрацій, які підлягали скороченню, – шукати саме серед них. Ба-

гато голів громад справді звернулися до фінансових органів, що діяли при районних державних адміністраціях. Наявність досвідчених працівників зі знанням бюджетного процесу дійсно полегшувало запуск фінансової системи громади.

На які галузі сьогодні зосереджена найбільша увага у фінансуванні? Чи є пріоритети?

Звичайно, кожна галузь потребує фінансування – і ми намагаємось забезпечити належне функціонування всіх сфер. Але в умовах обмежених ресурсів ми змушені розставляти певні пріоритети. Якщо говорити про нашу безпосередню відповідальність, то головне завдання фінансистів – правильний і ефективний розподіл коштів, збором яких займається Державна податкова служба та її територіальні органи. Ми працюємо над тим, щоб усі бюджетні галузі працювали стабільно, як чітко налагоджений механізм. Водночас ситуація ускладнюється тим, що Чернівецька область – територіально найменша в Україні, а отже має менше власних доходів. Водночас кількість закладів бюджетної сфери у нас майже така сама, як у більших областях. Відповідно, забезпечити потреби всіх цих закладів – непросте завдання.

Які поточні процеси є для вас пріоритетними зараз, у середині року?

(інтерв'ю записувалося у липні – ред.)

Ми ще з травня активно працюємо над бюджетом на 2026 рік. У нас уже розпочався процес складання прогнозу обласного бюджету та місцевих бюджетів на 2026–2028 роки. Тобто, якщо зараз у когось період відпусток, то у нас – період напруженої аналітичної та планувальної роботи. Те, як ми опрацюємо ці прогнози, безпосередньо вплине на якість життя в області у наступні три роки. Проводимо тематичні семінари, робочі наради. До

15 серпня маємо подати обласній державній адміністрації показники для подальшої роботи над проектом бюджету на 2026 рік.

Паралельно ми, звісно, виконуємо і бюджет 2025 року. І тут маємо немало викликів: щоденні питання, потреба у додаткових коштах для різних напрямків. Ми над цим працюємо. Дякуємо нашій податковій службі, яка забезпечує належне надходження податків, але насамперед – платникам податків. Саме вони створюють фінансову основу для вирішення всіх потреб у місцевих бюджетах.

Які показники надходжень демонструє область?

За підсумками першого півріччя цього року Чернівецька область посідає 8 місце в Україні за темпами надходжень до місцевих бюджетів – за рейтингами Міністерства фінансів. І це не випадковість: останні два роки ми стабільно входимо до десятки лідерів. Також ми серед двадцятки регіонів, де темпи надходжень перевищують середньоукраїнські показники. Так, у нас відносно спокійна область, бізнес працює, ситуація стабільна. Але ми розуміємо: є ще резерви, як наповнювати місцеві бюджети. Над цим працюють усі – і голови громад, і фінансисти на місцях, і податкова служба, і землевпорядники. Це спільна робота багатьох фахівців. І коли ми бачимо реальні результати – це, безумовно, надихає.

Чи залучає Ваш Департамент міжнародні фінанси або гранти? Як узагалі виглядає ця взаємодія?

Якщо говорити глобально, то сьогодні вся Україна значною мірою тримається саме на міжнародній фінансовій підтримці, адже більшість внутрішніх податкових надходжень ідуть на забезпечення потреб Збройних сил України, оборону та війну. Тому ми дуже вдячні міжнародним партнерам, які нас

підтримують. Але що стосується невеликих грантів чи гуманітарної допомоги – це не є напрямком діяльності Департаменту фінансів. Їх залучають структурні підрозділи, які самостійно розробляють проекти, подають заявки, співпрацюють з донорами. Ми лише фіксуємо відповідні надходження у звітності, у спеціальному фонді бюджету – це для нас просто цифра. Іноді навіть бюджетні установи самі виходять на міжнародні організації й отримують підтримку. Але це – не наш прями функціонал.

Повертаючись до роботи колективу Департаменту: поділіться, будь ласка, секретом цієї сталості, адже зараз більшість структур скаржиться на кадровий голод.

У нас дуже демократичний колектив, ми не працюємо в ієрархічному стилі «я сказала – ви виконуєте». Я завжди наголошую своїм колегам: якщо щось у моєму рішенні суперечить нормативним актам, або ви бачите інше, правильніше рішення – обов'язково приходьте й говоріть. У нас двері завжди відкриті – буквально. Будь-який спеціаліст, незалежно від посади, може зайти, обговорити, поділитися думкою. На жаль, ми не можемо забезпечити наших фахівців кращою зарплатнею, але демократична атмосфера, добрий психологічний клімат – це справді важливо. Окрім того ми, фінансисти, – трохи бюрократи, нам подобається стабільність і порядок. Це, мабуть, і створює той сталий кістяк. Зараз ми не відчуваємо критичного кадрового голоду. На сьогодні у нас 46 посад, з них чотири вакантні – три з них тимчасові (декретні) і одна постійна. Раніше штатна чисельність сягала 66, але маємо загальну тенденцію в державі до скорочення державної служби.

Втім, ми завжди відкриті до молоді. Співпрацюємо з Чернівецьким торговельно-економічним інститутом Державного торговельно-економічного університету,

Чернівецьким національним університетом ім. Ю.Федьковича, запрошуємо до себе студентів та випускників, яких готові навчати, передавати їм досвід, допомагати адаптуватися. Бо не тільки молодь потребує досвіду – ми також залежимо від фахівців у галузевих підрозділах. А ось там знайти кваліфікованих фінансистів чи економістів набагато складніше. Однак є певні бар'єри: молодь не має стажу державної служби, тож не може отримувати надбавки, а зарплатня стартує на рівні 12 тисяч гривень. Звичайно,

що не всі молоді фахівці готові працювати повний робочий день з 9 до 18 за таку оплату.

Водночас ті, хто приходить, звичай залишаються. І залишаються, як мені здається, саме завдяки стабільному, професійному колективу, можливості навчатися та приймати самостійні рішення. Я вважаю, що ми маємо досвідчену, відповідальну команду, яка тримає фінансову систему області на належному рівні, і це – одна з наших головних цінностей.

МІНІСТРИ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ АНДРІЙ СИБІГА, ОАНА-СІЛЬВІЯ ЦОЮ ТА МІХАЙ ПОПШОЙ ВПЕРШЕ ПЕРЕБУВАЛИ У ЧЕРНІВЦЯХ З РОБОЧИМ ВІЗИТОМ

8 серпня спільно з Головою Чернівецької ОВА Русланом Запаранюком, Послом Румунії в Україні Александром Віктором Мікулою, Послом Республіки Молдова в Україні Валерію Ківерь та Чернівецьким міським головою Романом Клічуком міністри закордонних справ України, Румунії та Молдови вшанували українських захисників, які віддали своє життя за понад 10 років боротьби за свободу та незалежність України.

Відтак міністри провели стратегічну зустріч у форматі «Україна-Молдова-Румунія», під час якої обговорили важливі аспекти міждержавного і транскордон-

ного співробітництва, європейської і євроатлантичної інтеграції, питання безпеки в Чорному та Балтійському морі, а також Дунайському регіоні.

Вперше в онлайн-режимі до заходу долучилися міністри закордонних справ Польщі та Литви Радослав Сікорський і Кястутіс Будріс.

Як слушно наголосив міністр закордонних справ Андрій Сибіга, безпека Чорноморського і Балтійського регіонів — нерозривні.

Джерело: Пресслужба ОВА

ВАЛЕРІЙ ВІВЧАРЮК

начальник управління з питань
ветеранської політики
Чернівецької ОВА

РЕАЛІЗАЦІЯ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Про організацію системи ветеранської підтримки у Чернівецькій області йшлося під час «Форуму ідей і можливостей для ветеранів/ветеранок війни та членів їхніх родин».

Захід відбувся в рамках проекту «Реінтеграція ветеранів та ветеранок через створення освітніх можливостей: Свої для своїх», який реалізовує благодійний фонд «Супільні ресурси та ініціативи» у партнерстві з DVV International в Україні за підтримки Федерального Міністерства закордонних справ Німеччини.

За програмою Міністерства у справах ветеранів в Україні запрацював *інститут фахівців із супроводу ветеранів*. Як зазначив Валерій Вівчарюк, у Чернівецькій області цей інститут активно розвивається. На сьогодні у громадах вже відкрито 15 ветеранських просторів. Це комунальні установи, де ветерани та члени їхніх родин можуть отримати комплекс послуг — від юридичних консультацій і допомоги в оформленні документів до психологічної підтримки. Мета такої роботи — створити зручну послідовність отримання послуг та мінімізувати бюрократичні труднощі.

Окрім цього, в трьох закладах охорони здоров'я за підтримки фонду «Повернись живим» відкрито простори турботи про ветерана. Тут поєднано лікування та реабілітацію із супроводом фахівців, які до-

помагають військовим під час перебування в медзакладі.

У 52 ЦНАПах області створено «єдине вікно» — робочі місця адміністраторів, позначені як адмінсервіс «Ветеран». Завдяки цьому ветерани мають доступ до необхідних довідок і документів без потреби їздити в обласні центри. Загалом функціонує 76 точок доступу до адмінсервісу «Ветеран» у територіальних підрозділах та віддалених робочих місцях ЦНАП.

Один із важливих напрямів — *забезпечення житлом*.

Станом на перше півріччя 2025 року 41 особа з інвалідністю внаслідок війни отримала компенсацію на забезпечення житлом призначено на загальну суму близько 99 млн грн. За постановою КМУ №280 у 2024 році компенсацію призначено 26 сім'ям ветеранів (56 млн грн), з них 21 уже придбала житло. За тією ж постановою, але для ВПО, у 2024 році компенсацію отримали 14 сімей (33 млн грн), із яких 12 уже придбали житло. Компенсацію на забезпечення житлом за 2024 рік ветеранам бойових дій на території інших держав (постанова КМУ 214) призначено 9 сім'ям на суму 16 млн грн, з них 6 вже придбали житло.

За словами Валерія Вівчарюка, процедура прозора: ветеран обирає житло, Мінвет розраховує ціну квадратного метра за середнім ринковим показником і перераховує кошти безпосередньо власнику

квартири. Якщо житло дорожче — ветеран може додати власні кошти. Це дозволяє мінімізувати корупційні ризики та пришвидшити процес. Найближчим часом ще 20 ветеранів та членів їхніх сімей отримають житлові сертифікати.

Медична та психологічна реабілітація.

В області 70 закладів охорони здоров'я надають екстрену, соціальну та амбулаторну допомогу ветеранам за програмою медичних гарантій. Первинна медична та психологічна допомога доступна у 45 комунальних і 19 приватних закладах. Фізичну реабілітацію проводять у 10 закладах із загальною кількістю 315 реабілітаційних ліжок.

3 липня 2024 року діє проєкт «Мандротерапія» — активне відновлення ветеранів через походи, сплави, екскурсії та знайомство з природними й культурними пам'ятками Буковини. Вже проведено понад 20 заходів, у яких взяли участь понад 300 військових і ветеранів.

Окремо організовано санаторно-курортне лікування: 10 ветеранів уже пройшли його завдяки підтримці благодійних фондів і меценатів. Наразі готується ще одна група.

Освіта і соціальна підтримка.

У Чернівецькій області забезпечено навчання дітей ветеранів на всіх рівнях: дошкільна освіта — 2356 дітей, загальна середня — 8879 учнів, професійна — 240 здобувачів, фахова передвища — 551 студент, вища освіта — 885 студентів.

Розпорядженням ЧОДА від 9 грудня 2024 року №1356-р затверджено Регіональну програму підтримки Захисників і Захисниць та їхніх сімей на 2025 рік із бюджетом понад 14 млн грн. За перше півріччя 2025 року від ветеранів та їхніх родин надійшло 282 звернення, за якими виділено допомогу на 1,79 млн грн. Окрім державних програм, за підтримки благодійників надається посильна допомога сім'ям загиблих, полонених, ветеранам, які не охоплені іншими програ-

мами. Більше 80 сімей вже отримали допомогу (продукти, речі першої необхідності, підтримка до 5 тис. грн на родину).

Підтримка родин полонених. В області діє координаційний штаб із захисту військовополонених. Родини можуть отримати інформацію, зареєструвати «кабінет родини» та відстежувати стан справ у своїй ситуації. Це дозволяє координувати взаємодію між правоохоронними органами, спецслужбами та родинами полонених.

Ветеранський спорт і патріотичне виховання.

У межах програми ветеранського спорту запущено проєкт «Сила духу». Він передбачає регулярні тренування з семи видів спорту, турніри та активний відпочинок. На всіх заходах присутній психолог. Підписані меморандуми про співпрацю з Чернівецькою федерацією карате, обласним осередком Федерації боксу України та спортивним клубом «Колізей». Тренування також проводяться у форматі «Активних парків».

Ветерани беруть участь як інструктори на вишколах для патріотичного виховання молоді. Лише за перше півріччя 2025 року проведено 6 навчальних вишколів із тактики стрілецького бою, тактичної медицини, використання БПЛА. Заняття проводяться в умовах, максимально наближених до бойових. Проводяться зустрічі військовослужбовців, ветеранів війни зі студентами, де у форматі відкритого діалогу вони діляться своїми історіями з фронту, розповідають про важкі моменти та здобуті перемоги.

Майже у кожній громаді області вже відкрито Алеї Слави та встановлено меморіальні дошки на честь загиблих Захисників. Розпорядженням ЧОДА від 28 квітня 2025 року №620-р створено робочу групу з питань меморіалізації війни.

ЛЮБОВ КОЖОЛЯНКО

заступник начальника
Чернівецької ОВА

МОЖЛИВОСТІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВETERANІВ ВІЙНИ СЛУЖБАМИ ЗАЙНЯТОСТІ

Підтримка наших Захисників і Захисниць у поверненні до мирного життя та активної зайнятості – це не лише професійний виклик для нас, як для служби зайнятості, але й суспільна місія.

Наші ветерани щодня доводили та доводять, що здатні на неймовірне. І наше завдання – допомогти їм знайти нові можливості для реалізації вже тут, у цивільному житті.

Державна служба зайнятості пропонує ветеранам цілий спектр інструментів.

Перш за все — допомога у пошуку роботи. Вакансії можна знайти на сайті обласного центру зайнятості або на Єдиному порталі вакансій, де зібрані пропозиції роботи з усіх провідних українських сайтів. А для зручності працює навіть мобільний додаток — швидкий доступ до можливостей буквально в кишені.

Якщо ж підходящої роботи за освітою чи досвідом не знаходиться, ми пропонуємо професійне навчання або перекваліфікацію. Сьогодні в 8 навчальних центрах служби зайнятості можна здобути одну з 96 робітничих професій або пройти підвищення кваліфікації за більш ніж 400 освітніми програмами. І що важливо — заяву на навчання можна подати онлайн, без зайвої бюрократії.

Додатково є можливість отримати вачер на навчання за однією з 155 професій або спеціальностей у вибраному закладі та у зручній формі – очно чи дистанційно. Це шанс

отримати нову освіту, що відкриває двері до сучасних і високооплачуваних професій.

Але ми розуміємо, що не всіх ветеранів приваблює наймана робота. Чимало з них мріють про власну справу. Для таких випадків діє програма «Гранти для ветеранів і членів їхніх родин». Завдяки їй уже з'явилися десятки нових бізнесів – від кав'ярень до виробничих майстерень, розширюються послуги: це і втомайстерні і барбершопи. І що особливо приємно – багато ветеранів створюють робочі місця і для своїх побратимів.

Водночас ми підтримуємо і роботодавців, які готові брати ветеранів на роботу. Для них діють компенсаційні механізми — наприклад, повернення 50% фактичних витрат на оплату праці ветерана протягом пів року. Це вагомий стимул, аби бізнес сміливіше відкривав двері для наших Захисників і Захисниць.

Хочу підкреслити: у роботі з ветеранами ми завжди дотримуємося індивідуального підходу. Для нас важливо врахувати не лише освіту чи попередній досвід, але й психологічний стан людини, її готовність до змін і нових викликів.

Ми бачимо, що ветерани прагнуть не просто знайти роботу — вони хочуть бути корисними суспільству, розвивати себе і країну. А завдяки державним програмам це цілком можливо.

РОМАН ГРЕБА

заступник начальника
Чернівецької ОВА

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ ПОСТУПОВО СТАЄ ЦЕНТРОМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Реформа деінституціалізації в Україні – це процес поступової відмови від утримання дітей та осіб з інвалідністю в інтернатних закладах та перехід до надання послуг у громаді, створення мережі соціальних послуг, підтримки сімей та розвитку сімейних форм виховання. Про впровадження цієї реформи на теренах області розповів заступник начальника Чернівецької ОВА Роман Гребя.

«Ця ініціатива впроваджується Першою леді України, пані Оленою Зеленською, і здійснює її безпосередньо координаційний центр з розвитку сімейного виховання та догляду дітей. В рамках цієї діяльності ми одні із перших створили та затвердили регіональну програму деінституціалізації та впровадження сімейних форм виховання на території Чернівецької області, і наша область є одним із лідерів у цьому процесі. Ми поступово рухаємося до того, щоб на території Чернівецької області не залишилося дітей, які виховуються в інтернатах», – зазначив Роман Гребя.

Також, додав перший заступник голови Чернівецької ОВА, за ініціативи Першої леді України, Президента та Уряду здійснюється придбання житла для дитячих будинків сімейного типу. В цьому році Чернівецька область отримала субвенцію у сумі 64 млн грн на придбання 11 будинків: 7 із них уже придбали, 4 перебувають на етапі оформлення. Як зауважив Роман Гребя, за рахунок

економії коштів від цього придбання буде можливість додатково придбати ще один будинок. Ці будинки використовуються як дитячими будинками сімейного типу, створеними на території Чернівецької області, так і ДБСТ, які евакуюються з місць, прилеглих до територій, де ведуться бойові дії. «Чернівецька область поступово стає центром сімейного виховання, і всі зусилля з боку обласної військової адміністрації, голови ОВА, Служби у справах дітей спрямовані на те, щоб на території нашої області не було дітей без сімейного догляду», – наголосив перший заступник голови ОВА.

Як інформує пресслужба ОВА, станом на 1 вересня на регіональному обліку з усиновлення в Службі у справах дітей Чернівецької ОВА перебуває понад 190 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Це діти, які потребують родинного тепла та тишкунку та очікують на сімейну домівку.

Ілюстрація з мережі Інтернет

ОЛЕГ ГОРБАТЮК

Рукшинський сільський голова

РУКШИНСЬКА ГРОМАДА: РОЗВИТОК, ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Олег Горбатюк у 2015 році був обраний головою Рукшинської територіальної громади. До того – викладач Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, учасник АТО. На початку повномасштабного вторгнення добровольцем долучився до лав ЗСУ. Наразі Олег Горбатюк повернувся із фронту та продовжує керувати громадою.

– Розкажіть, будь ласка, про громаду загалом.

Рукшинська сільська територіальна громада утворена у 2015 році. До її складу входять шість населених пунктів: центральна садиба Рукшин, а також села Чепоноси, Рашків, Гордівці, Орестівка, Пригородок і хутір Брідки. Громаду сформували шляхом об'єднання п'яти сільських рад. На момент створення громади населення становило понад 7 тисяч осіб, нині, за даними міграційної служби, тут проживає близько 5900 мешканців.

У структурі сільської ради працює виконавчий комітет та депутатський корпус. Частина депутатів у зв'язку з війною була змушена скласти повноваження, наразі із 20 депутатів діє 17, але рада залишається правочинною і продовжує повноцінно працювати.

Чи вдається громаді забезпечувати потреби своїх мешканців та надавати якісні послуги? Які питання є пріоритетними сьогодні?

Ми надаємо основні соціальні, адміністративні, освітні та житлово-комунальні послуги в межах наших можливостей. Державної субвенції на оплату праці педагогічним працівникам вистачає, адже ми провели оптимізацію освітньої мережі.

Частина закладів довелося реорганізувати, а наступного року ще кілька шкіл буде понижено у ступені. Це рішення непросте, але вимушене — саме життя змушує сільські громади оптимізувати мережу через зменшення кількості дітей.

Однією з найгостріших проблем залишається кадрове забезпечення у сфері охорони здоров'я. У громаді нині працює лише один сімейний лікар, тому активно шукаємо можливість залучити нових фахівців, зокрема серед переселенців. Водночас Центр надання адміністративних послуг повноцінно забезпечує мешканців усіма необхідними адмінпослугами.

Серед головних пріоритетів сьогодні — залучення інвестицій, збільшення податкових надходжень та покращення стану доріг. Найбільша проблема — дороги обласного значення, які перебувають на балансі обласної військової адміністрації. Більшість із них — гравійні, тому потребують постійного догляду. Ми вже мали спільний досвід ремонту ділянки дороги Хотин–Рукшин, за що вдячні обласній адміністрації. Але поки головне завдання — просто утримувати дороги в належному стані, адже всі основні ресурси сьогодні спрямовуються на потреби оборони та підтримку військових.

– Чи має громада досвід реалізації міжнародних або інвестиційних проєктів?

До початку повномасштабного вторгнення ми реалізовували проєкти в межах ініціативи «Мери за економічне зростання», зокрема спільні проєкти з іншими громадами, спрямовані на підтримку місцевої економіки. Зараз, після мого повернення зі Збройних Сил України, намагаємося відновити роботу у цьому напрямі, вивчаємо можливості участі у нових програмах.

– Як громада підтримує військових та їхні родини?

Попри обмежені фінансові ресурси, громада надає допомогу пораненим військовим на лікування, а також підтримку родинам загиблих під час поховань. Ми розуміємо, що цього недостатньо, тому працюємо над посиленням ветеранської політики. Нещодавно в структурі ради з'явився фахівець із роботи з ветеранами, який координуватиме цей напрям і допомагатиме реалізовувати програми підтримки. За підсумками 2024 року ми

спрямували на захист держави 4,1% від власних надходжень, за дев'ять місяців 2025 року — 9,6%.

– Яким Ви бачите подальший розвиток громади?

Успішний розвиток громади можливий завдяки залученню інвестицій, ефективному наповненню місцевого бюджету та державній підтримці. Необхідні зміни у системі оподаткування, зокрема щодо податку на нерухоме майно — це дало б додаткові ресурси громадам.

Оскільки власних фінансових можливостей небагато, ми активно розвиваємо міжмуніципальне співробітництво. Маємо підписані меморандуми з Клішківцевою та Недобоївською громадами у сфері архітектури, соціального захисту та пожежної безпеки. Це дозволяє спільно залучати фахівців і ефективніше вирішувати нагальні потреби мешканців.

– Дякуємо за розмову!

ОДЕСА – РІВНЕ – ЧЕРНІВЦІ: ТРИ ОБЛАСТІ, ДВА ДНІ, ОДНА МЕТА

Підприємці, лідери громад, науковці та активісти Чернівецької, Одеської та Рівненської областей зустрілися, щоб обговорити роль партнерств і розглянути дієві бізнес-інструменти.

Понад 40 учасників та учасниць обговорювали підприємництво в умовах безпечних ризиків та шляхи від кризового реагування до відновлення, досліджували динаміку співпраці від початку повномасштабного вторгнення та горизонти змін у місцевому економічному розвитку, презентували власні кейси відновлення та успішні практики громад, налагоджували нові партнерства та визначили напрямки співпраці.

Дводенна подія завершилася візитом на один із зернових терміналів на території Чернівецької області – приклад того, як співпраця підприємців-аграріїв приносить

користь та створює нові можливості для зростання.

Семінар організувала ПРООН в Україні спільно з Чернівецькою ОДА, Департаментом соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради та економічним факультетом ЧНУ імені Юрія Федьковича.

Подія відбулася в межах проєкту «Посилене партнерство для сталого відновлення» (EPSR), який фінансує уряд Швеції через Шведське агентство з міжнародної співпраці та розвитку (Sida) та виконує ПРООН в Україні.

Джерело: Департамент соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради

У ВЕРХОВНІЙ РАДІ ЗАРЕЄСТРУВАЛИ ПОСТАНОВУ НА ПІДТРИМКУ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Як інформує [Децентралізація](#), у Верховній Раді України зареєстровано проект постанови №14031, спрямований на підтвердження легітимності та безперервності функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Народний депутат, голова підкомітету з питань місцевого самоврядування та адмінтерустрою Віталій Безгін повідомив, що документ став результатом консенсусу між парламентськими фракціями та групами. Цьому сприяла модерація Ради Європи, яка виступила платформою для вироблення спільного бачення з одного з ключових питань нинішнього етапу державного управління.

«Ми всі розуміємо: під час війни провести вибори так, як цього вимагають закон і європейські стандарти, просто неможливо. Але це не означає, що громади, райони чи області залишаються без влади. Навпаки — ми підтверджуємо легітимність рад і голів усіх рівнів, обраних людьми. Вони продовжують працювати, ухвалювати рішення, тримати систему в тонусі й забезпечувати життя територій — від найменшого села до обласного центру. Це рішення про стабільність і довіру, про те, що в умовах війни жоден агресор не зможе зламати роботу українського самоврядування» — прокоментував Віталій Безгін.

Чому це важливо?

З початком повномасштабної агресії російської федерації в Україні виникла об'єктивна неможливість проведення місцевих виборів відповідно до конституційних принципів і європейських виборчих стандартів. Передусім через відсутність гарантій безпеки для учасників виборчого процесу.

Водночас місцеве самоврядування виконує критичну роль у забезпеченні життєдіяльності громад, організації оборони та підтримці населення. Саме тому парламент має намір чітко зафіксувати: легітимність рад і голів, обраних на останніх місцевих виборах, зберігається до проведення нових виборів після скасування воєнного стану.

Основні положення постанови:

- підтверджується безперервність функціонування представницьких органів місцевого самоврядування та легітимність їх повноважень;
- визнається неможливість організації демократичних місцевих виборів у період війни; підкреслюється, що відповідальність за зрив виборчого процесу несе держава-агресор — російська федерація;
- гарантується, що нові вибори відбудуться після припинення воєнного стану відповідно до Конституції та законодавства України;
- закликається міжнародна спільнота зберігати підтримку України у забезпеченні безперервності демократичних інститутів.

Європейський контекст

Україна з 1995 року є членом Ради Європи й зобов'язалася дотримуватися європейських стандартів демократії. Прийняття постанови №14031 узгоджується з положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування та практиками захисту безперервності влади у кризових ситуаціях.

Таким чином, документ не лише врегульовує правовий аспект функціонування місцевого самоврядування в умовах війни, а й демонструє відданість України принципам демократії навіть у найскладніших умовах.

Джерело: <https://decentralization.ua/news/19975>

ДЕЛЕГАЦІЯ З ПОЛТАВЩИНИ ВІДВІДАЛА ЧЕРНІВЕЦЬКУ ОБЛАСТЬ

У серпні делегація з Полтавщини два дні працювала у громадах Чернівецької області. Для обміну досвідом прибули 42 представники місцевого самоврядування.

В рамках візиту голова Полтавської обласної ради Олександр Біленький зустрівся з головою Чернівецької обласної ради Олексієм Бойком. Під час зустрічі обговорили функціонування комунальних установ у воєнний час, налагодження партнерств між громадами обох регіонів, а також Олексій Бойко поділився досвідом Чернівецької області у сфері комунікації з іноземними інвесторами.

Гості відвідали низку обласних комунальних установ, зокрема госпіталь для ветеранів війни, Буковинський клінічний онкологічний центр, а також Музей науки, ознайомилися з особливостями роботи цих закладів, їхніми досягненнями та тими викликами, які доводиться долати у воєнний час. Йшлося про кадрові питання, фінансування, забезпечення сучасним обладнанням та впровадження інноваційних підходів у наданні послуг.

Також делегація побувала у Великокучурівській та Глибоцькій громадах, де спілкувалися з керівництвом і працівниками, цікавилися досвідом налагодження співпраці з бізнесом, ефективністю використання бюджетних надходжень, утриманням комунальних закладів, розвитком інфраструктури та залученням інвестицій. Окремо порівнювали, як працюють громади зі схожою кількістю населення у двох областях, і обговорювали шляхи підвищення ефективності управління.

Важливою темою стало також налагодження міжмуніципального партнерства. Йшлося про можливість укладення прямих угод між громадами Чернівецької та Полтавської областей для обміну досвідом, спільної реалізації інфраструктурних, культурних і соціальних проєктів.

Полтавців ознайомили з роботою підприємств аграрного сектору, який активно розвивається на Сокирянщині. Вони мали змогу побачити процес вирощування агропродукції, її сортування та переробки. Також учасники делегації побували у закладах культури та охорони здоров'я, зокрема, відвідали музей подій російсько-української війни, що в місті Сокиряни. А у місцевій лікарні оглянули реабілітаційне відділення та відділення гемодіалізу, відзначивши високий рівень їх оснащення.

Делегати дізналися більше про особливості географічного розташування та природні ресурси громади, побачили пам'ятки культурної спадщини та відвідали низку важливих об'єктів, що забезпечують розвиток та енергетичну стабільність території.

Крім того, Сокирянський міський голова Василь Козак та голова Мачухівської громади Валерій Білоконь підписали Меморандум про співпрацю, що закладає підґрунтя для сталого розвитку у галузях екології та довкілля, енергозбереження та енергоефективності, медицини, освіти, культури, спорту, туризму, комунальної та соціальної інфраструктури, підприємництва та бізнесу, креативності та громадянського суспільства.

Побували полтавці і у Селятинській громаді. У поїзді їх супроводжував начальник відділу супроводу реформ та аудиту місцевих програм Чернівецької обласної ради Петро Брижак. Тут із гостями поділилися історіями успішних проєктів та планами на майбутнє. Йшлося і про виклики, з якими доводиться стикатися у час війни. Також делегати познайомилися із життям місцевих горян, їхньою культурою і традиціями. Показали їм і туристичну родзинку буковинських Карпат – гору Томнатик, на якій раніше працювала секретна радіолокаційна станція «Памір».

ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДОЛУЧАЮТЬСЯ ДО НАВЧАННЯ В ОСЕРЕДКАХ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»

Оксана Сакрієр, директорка Департаменту освіти і науки ЧОВА, представила План долучення закладів освіти до навчання в Осередках викладання предмета «Захист України». Це відбулося в рамках Стратегічної сесії «Захист України: освітній процес в Осередках», яка зібрала освітян Буковини — керівників органів управління у сфері освіти, директорів і педагогів шкіл, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

«Сім територіальних громад області — Клішківська, Мамаївська, Великокучурівська, Петровецька, Новоселицька, Топорівська та Чернівецька — стали справжніми першопрохідцями. Вони взяли на себе відповідальність і проявили сміливість, маючи лише мінімальні роз'яснення щодо документації, але, усвідомлюючи важливість нагального впровадження реформи, ще в минулому навчальному році організували навчання в Осередках для всіх шкіл своїх громад.

Я щиро дякую Вам за лідерство, рішучість та відданість справі. Вірю, що саме цей приклад стане мотиватором для інших громад і разом ми забезпечимо 100% охоплення молоді навчанням в Осередках», — наголосила директорка Департаменту освіти і науки ЧОВА.

Оксана Сакрієр окреслила ключові завдання, над якими мають працювати освітяни:

1. Дії закладу-партнера: подання клопотання до Осередку із переліком учнів, класів та годин.
2. Дії Осередку: розрахунки, укладання договорів, підготовка відношень та проєктів угод.
3. Дії органу управління освітою: подання відношень до фінансового управління громади.
4. Рішення сесій місцевих рад: затвердження міжбюджетних трансфертів і укладання договорів між громадами.

Джерело: Департамент освіти і науки ЧОВА

СІМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДОЛУЧИЛИСЯ ДО ПРОЄКТУ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПОСЛУГ ДЛЯ КРАЩОГО ДОГЛЯДУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ»

Це Вижницька, Кельменецька, Мамаївська, Новоселицька, Сокирянська, Хотинська, та Чернівецька ТГ. Фахівці структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, надавачі соціальних послуг, керівники служб у справах дітей цих та інших громад регіону взяли участь у дводенному тренінгу «Дизайнування послуг для дітей з інвалідністю в громадах на зміну інтернатному закладу».

Учасники заходу обговорили механізми оцінювання потреб дітей та молодих людей з інвалідністю, які потребують підтримки та їх важливість при забезпеченні найкращих інтересів цієї категорії населення. Також йшлося про міжнародний досвід деінституціоналізації та юридичні аспекти за-

хисту прав дітей та молоді з інвалідністю.

Окрім цього, фахівці напрацювали алгоритм планування впровадження системи ефективного соціального захисту дітей та молодих людей з інвалідністю, їхніх сімей, зокрема, розвиток необхідних їм послуг у громаді за місцем проживання.

У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ФУНКЦІОНУЄ ДЕВ'ЯТЬ ЦЕНТРІВ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ

Центри життєстійкості – це відкриті простори у громадах, де жителі незалежно від віку, статусу чи гендеру отримують психологічну допомогу та соціальний супровід. Фахівці допомагають подолати стрес та інші психологічні виклики, навчають тому, як відновлюватися після кризових подій та повертатися до активного життя. У Чернівецькій області функціонує дев'ять таких Центрів.

Як інформує Департамент соціального захисту населення Чернівецької ОВА, вони діють в Чернівецькій, Новоселицькій, Вижницькій, Хотинській Сокирянській, Кіцманській, Мамаївській, Усть – Путильській та Кадубовецькій територіальних громадах.

Цьогоріч у Центрах провели 3417 заходів, у яких взяли участь близько 22 475 осіб. Фахівці індивідуально надали 7614 соціальних послуг для 4331 особи.

Найчастіше за допомогою звертаються військовослужбовці та члени їх родин,

внутрішньо переміщені особи та місцеві жителі. Водночас у рамках пілотного проекту з надання фінансової допомоги у вигляді малих грантів для соціальних послуг сім'ям з дітьми та дітям та/або послуги раннього втручання відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 40, з 1 вересня такі Центри запрацювали:

-у Великокучурівській та Недобоївській громадах (ЧОО Товариства Червоного Хреста України);

-у Сторожинецькій громаді (ГО «Ми з України»).

Окрім того, передбачено підсилення діяльності Центрів у Чернівецькій (ВБО «КОНВІКТУС Україна»), Хотинській (ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист»), Вижницькій (ГО Центр розвитку громад «Ідея. Дія.Результат»; ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист») та Усть-Путильській (ГО «Усть-Путильська сільська організація Злагода») громадах. Тут працюватимуть ще й виїзні мобільні Центри життєстійкості.

У П'ЯТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ОБЛАСТІ РЕАЛІЗОВУВАТИМУТЬ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЄКТ З АДВОКАЦІЇ

Йдеться про Вашківецьку, Вижницьку, Новодністровську міські та Недобоївську і Волоківську сільські ТГ. Їх обрали з-поміж 11 громад-кандидаток, які подали заявки на участь у цій ініціативі. Триватиме вона впродовж 2025-2026 років.

У кожній з відібраних громад створять додаткову посаду фахівця соціальної роботи, облаштують робочі місця для служб у справах дітей та надавачів послуг, нададуть грошову підтримку сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах, а ще надаватимуть фахову підтримку.

Національний проєкт з адвокації є продовженням ініціативи «Фасилітація деінституціалізації в Чернівецькій області», яку протягом 2024-2025 років реалізовували у Чернівецькій, Хотинській, Сторожинецькій,

Новоселицькій міській тергромадах та Великокучурівській сільській ТГ. Мета цієї ініціативи – посилити спроможність тергромад у реалізації заходів із забезпечення права дитини на зростання в сімейному оточенні. Зокрема йдеться про впровадження мінімального пакету соціальних послуг для сімей з дітьми.

Національний проєкт з адвокації реалізовує Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка» Україна за сприяння та підтримки Чернівецької обласної військової адміністрації та Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей у Чернівецькій області.

Джерело: Департамент соціального захисту населення Чернівецької ОВА

ГЛИБОЦЬКА ГРОМАДА ПІДПИСАЛА МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ З КОМУНОЮ ГРАМЕШТЬ (СУЧАВСЬКИЙ ПОВІТ, РУМУНІЯ)

Делегація з Глибоцької громади відвідала у липні комуну Грамешть Сучавського повіту Румунії з метою налагодження партнерських зв'язків. В рамках візиту сторони підписали меморандум про співпрацю, що дає нові можливості для розвитку освіти, культури та спорту. Планується, зокрема, обмін делегаціями, участь у спільних проектах і програмах, розвиток молодіжного сектору по обидва боки кордону.

Учасники делегації також взяли участь у святкуванні Дня села у Грамешті: творчі колективи з Опришен представили концертну програму для місцевих мешканців.

Джерело: пресслужба Чернівецької обласної ради

МАМАЇВСЬКА ГРОМАДА ДОЛУЧИЛАСЯ ДО АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ «ГРОМАДИ ДЛЯ ВСІХ: РАЗОМ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ СТВОРЮЄМО ЗМІНИ»

У межах проєкту «Мультисекторальна гуманітарна допомога з урахуванням інвалідності для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), репатріантів, ветеранів та приймаючих громад в Україні» в Мамаївській територіальній громаді стартувала важлива ініціатива, метою якої є створення більш інклюзивного середовища для молоді з інвалідністю.

Організатори: Національна Асамблея людей з інвалідністю України (НАІУ); ГО «Мрії особливих дітей»; ГО «Чернівецька обласна організація людей з інвалідністю «Лідер»; Мамаївська сільська рада

Мета кампанії — підсилити голос молоді з інвалідністю в процесах прийняття рішень, забезпечити їх участь у суспільному житті та розвивати дружнє до всіх середовище в громаді.

Учасники кампанії — молодь з інвалідністю, їхні батьки, жителі Мамаївської громади, представники громадських

організацій, керівництво громади, місцевий бізнес та освітяни.

Основні напрямки адвокаційної кампанії:

Підвищення обізнаності та формування позитивного ставлення до молоді з інвалідністю

— проведення просвітницьких заходів, створення медійного контенту, поширення історій успіху.

Створення молодіжного хабу в громаді та залучення молоді з інвалідністю до активного громадського життя

— участь у заходах, консультаціях, ініціативах і прийнятті рішень.

Налагодження партнерства між молоддю, органами влади та громадськими організаціями

— діалог, спільний пошук рішень, адвокація змін на рівні громади.

Джерело: пресслужба Чернівецької ОВА

ЧЕРНІВЦІ — СЕРЕД ЛІДЕРІВ ВІДКРИТОГО ЗВІТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Програма «Прозорі міста» оприлюднила результати дослідження звітності міських голів 100 найбільших громад України за 2024 рік. Чернівці увійшли до переліку 13 міст, які продемонстрували повний цикл якісного, прозорого звітування, дотримавшись усіх ключових вимог до відкритості. Про це інформує пресслужба Чернівецької міської ради на своїй сторінці у Facebook.

Публічний звіт Чернівецького міського голови було:

- завчасно анонсовано,
- проведено у відкритому форматі з можливістю поставити запитання,
- здійснено відеотрансляцію та оприлюднено запис,
- опубліковано повний текстовий звіт на

офіційному сайті.

Серед обласних центрів Чернівці — одне з шести міст, де участь громадськості була змістовною та зафіксованою у відеозаписі або офіційних повідомленнях.

Джерело: Пресслужба Чернівецької міської ради

СУЧАСНЕ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ІТ-МАЙСТЕРЕНЬ ОТРИМАЛИ КЛІШКОВЕЦЬКА ТА МАМАЇВСЬКА ГРОМАДИ

Як інформує Чернівецька обласна рада, завдяки новим наборам, учні зможуть створювати власних роботів, досліджувати основи програмування та автоматизації, працювати з сенсорами, камерами, розумними системами та навіть сонячною енергією. Крім того, техніка дає змогу вив-

чати основи пайки, електроніки та 3D-друку, реалізовувати STEM-проекти, в фантазія зустрічається з інженерією.

ІТ-майстерні – не лише майданчики для навчання, вони стали осередком креативу, командної роботи та пошуку себе. Це ключ до широкого спектру професій: від агротехнологій до дизайну, від медицини до підприємництва.

Громади отримали обладнання у рамках проекту «Об'єднання громад – задля сталого економічного зростання (ConCom4EG)». Він здійснюється за підтримки ЄС в межах Ініціативи «Мери за економічне зростання». У ньому взяли участь 13 територіальних громад Чернівецької області.

Основні цілі проекту – створення інституційних та матеріально-технічних передумов для професійного зростання молоді та розвитку молодіжного підприємництва в територіальних громадах та покращення якості управління ресурсами в громадах.

ВИЖНИЦЬКА ГРОМАДА ВЗЯЛА УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ FORUM CARPATICUM 2025 У БРАТИСЛАВІ

Захід відбувся на початку вересня. Від імені громади у роботі форуму взяв участь заступник міського голови Сергій Колотило, який долучився до стратегічних дискусій та панельних обговорень, присвячених розвитку карпатського регіону. Цей потужний міжнародний майданчик об'єднав науковців, представників влади, самоврядування, громадських організацій та бізнесу з усіх країн Карпатського простору. Серед розглянутих питань – збереження унікальної природної та культурної спадщини Карпат; пошук інноваційних підходів до сталого розвитку територій; залучення інвестицій та розбудова міжнародного партнерства; вирішення екологічних і соціально-економічних проблем регіону.

Як зазначають у Вишницькій громаді, участь у подібних подіях — це не лише

визнання на міжнародній арені, але й можливість залучати нові ідеї, досвід та партнерів задля процвітання Вишниць

Джерело: Вишницька міська рада

ГОРІШНЬОШЕРОВЕЦЬКА ТА ТРОЇЦЬКА ГРОМАДИ ПІДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

Горішньошеровецька громада Чернівецької області та Троїцька громада, що на Дніпропетровщині, співпрацюватимуть в межах національного проекту «Пліч-о-пліч: згуртовані громади». Меморандум підписали у вересні. Він передбачає реалізацію спільних проектів, культурний та освітній обмін, взаємодію у сфері місцевого самоврядування, а також сприяння економічному і соціальному розвитку.

Партнерство має на меті підвищити якість життя жителів обох громад та зміцнити території, які потребують підтримки.

Загальнонаціональний проект «Пліч-о-Пліч: згуртовані громади» покликаний згуртувати громади по всій Україні, допомогти прикордонним і прифронтовим територіям відновлюватися та розвиватися попри виклики війни.

Чернівецька область активно долучається до ініціативи: Буковина підтримує громади Сумщини, Херсонщини, Миколаївщини, Одещини, Чернігівщини, Запоріжжя, Дніпропетровщини та інших регіонів.

Джерело: Пресслужба Чернівецької ОВА

ОБМІН ДОСВІДОМ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

До Чернівецької області 23 вересня прибула делегація із Закарпаття, щоб ознайомитися із кращими практиками впровадження універсальних інклюзивних освітніх, соціальних та медичних послуг у межах реформи забезпечення права кожної дитини на зростання у сімейному оточенні.

Чернівецька область є однією із десяти демонстраційних областей, які першими впроваджують напрацювання та реалізацію необхідних послуг для покращення проживання родин з дітьми на території регіону.

На рівні громад діє 45 центрів надання соціальних послуг. Лише цього року їх стало на 10 більше. Також 13 громад організують надання соціальних послуг мешканцям громад на умовах співфінансування. З початку року соціальні послуги отримали понад 24 тисячі осіб.

В області активно проводиться робота щодо впровадження нових соціальних послуг, зокрема, соціальної адаптації, підтриманого проживання та денного догляду дітей з інвалідністю.

Під час перебування на Буковині закарпатська делегація відвідала «Буковинський центр відновного лікування та комплексної

реабілітації дітей», Центр денного догляду для дітей та осіб з інвалідністю, соціальне кафе «Горнятко» у Мамаївській громаді, Чернівецький обласний центр соціально-психологічної допомоги, Багатопрофільний ліцей для обдарованих дітей та Центр «Барнахус».

Візит відбувся у межах проєкту з обміну досвідом, який реалізується Координаційним центром з розвитку сімейного виховання та догляду дітей та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за фінансової підтримки Уряду Великої Британії.

Джерело: пресслужба Чернівецької ОВА

ХОТИНСЬКА ГРОМАДА ОТРИМАЛА ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ ВІД НІМЕЦЬКОГО МІСТА АЛЕН

Німецькі партнери передали спеціальні бокси з інструментами для хірургічного і травматологічного відділень Хотинської багатопрофільної лікарні, комфортні багатофункціональні медичні ліжка, спеціальні матраци, приліжкові тумби; ліки, аптечки, медичні засоби та інші необхідні для медичних закладів громади речі; дитячі іграшки, столи і стільці для гурткової роботи.

Джерело: сторінка Хотинського міського голови Андрія Дранчука у Facebook

ПОЛОГІВСЬКА МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ХОТИНСЬКА ГРОМАДА — ПАРТНЕРИ

27 вересня 2025 року Хотинська міська територіальна громада Чернівецької області та Пологівська міська територіальна громада Запорізької області стали партнерами, уклавши Меморандум про співробітництво в рамках національного проекту «Пліч-о-Пліч: згуртовані громади».

«Радий новому партнерству і сподіваюся на дієву дружню співпрацю! Адже меморандум – не просто документ — це символ єдності, солідарності та взаємопідтримки у важкий час війни. Це важливо, адже Пологівська громада через окупацію російськими військами зараз, як ніколи, потребує допомоги. Дякую колегам з Запоріжжя за довіру. Вірю, що наше партнерство стане яскравим прикладом єдності наших громад у цей непростий час.

Ми також зацікавлені брати участь у спільних проектах, підтримувати і долучатися до нових ініціатив!», — йдеться у дописі Хотинського міського голови Андрія Дранчука.

ЩЕ 10 НОВИХ ШКІЛЬНИХ АВТОБУСІВ СЬОГОДНІ ПЕРЕДАЛИ БУКОВИНСЬКИМ ГРОМАДАМ

Транспорт отримали Глибоцька, Кельменецька, Клішківська, Конятинська, Кострижівська, Магальська, Недобоївська, Селятинська, Сучевенська та Усть-Путильська територіальні громади.

Інклюзивні автобуси придбали у межах реалізації інструменту Ukraine Facility за кошти держбюджету із співфінансуванням з

бюджетів громад.

Загалом цього року вдалося придбати вже 37 шкільних автобусів, з яких 26 — спеціально обладнані для перевезення маломобільних груп населення. 30 одиниць транспорту громади вже отримали, ще 7 планується передати до кінця року.

Джерело: Пресслужба Чернівецької ОВА

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ З НАЦІОНАЛЬНИМ КОНГРЕСОМ УКРАЇНЦІВ МОЛДОВИ ОБГОВОРИЛИ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОВА

Заступник начальника Чернівецької ОВА Роман Гребя зустрівся з головою Національного конгресу українців Молдови Дмитром Лекарцевим. Під час зустрічі йшлося про перспективи співпраці, зокрема, започаткування спільних ініціатив у сфері культури, освіти, економіки та інших галузях, – інформує пресслужба ОВА. Чернівецька область має 24 угоди з 24 адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова.

Минулоріч під час IV щорічного форуму «Ukrainian Day in Moldova» у Кишиневі 12 територіальних громад Чернівецької області підписали угоди про співпрацю з 12 громадами Молдови. Також в межах співпраці були підписані 2 угоди з громадами Молдови під час Українсько-Молдовського форуму.

«Чернівецька область підтримує сталу співпрацю з Республікою Молдова, активно розвиваючи партнерства між громадами, реалізуючи транскордонні проекти та

зміцнюючи міжінституційні зв'язки. У центрі уваги обмін досвідом, спільні ініціативи у сферах місцевого розвитку, екології, культури та інфраструктури. Важливою складовою цієї співпраці є взаємодія з Національним конгресом українців Молдови. Вдячні партнерам за підтримку в реалізації важливим ініціатив», – зазначив заступник начальника Чернівецької ОВА Роман Гребя.

Джерело: Пресслужба Чернівецької ОВА

ЛАТВІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА ПЕРЕДАЛА 16 ПОЖЕЖНИХ АВТОМОБІЛІВ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

До Чернівецької області прибула гуманітарна допомога для Державної рятувальної служби від Латвійської Республіки за підтримки товариства «Тави

Драугі». Це 16 пожежних автомобілів, переданих у рамках Механізму цивільного захисту, які значно підсилять матеріально-технічну базу підрозділів ДСНС. Уже незабаром техніку доправлять до підрозділів по різних куточках України.

Участь у церемонії передачі спецтехніки взяли Начальник Чернівецької ОВА Руслан Запаранюк, заступником Міністра закордонних справ Олександр Міщенко, начальник Головного управління ДСНС України у Чернівецькій області Валентин Будовицький, Почесний консулом Латвійської Республіки у Чернівецькій області Ілля Хочь.

Джерело: Пресслужба Чернівецької ОВА

СЕРГІЙ ГАКМАН

заступник директора Чернівецького РЦПК,
кандидат історичних наук

25 РОКІВ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ»

Цієї осені виповнюється 25 років Єврорегіону «Верхній Прут», який був утворений 22 вересня 2000 р. Його членами якого стали Чернівецька область України, Белцький і Єдинецький повіти Республіки Молдова, а також Ботошанський і Сучавський повіти Румунії. Восени 2003 р., після проведення у сусідній державі чергової адміністративно-територіальної реформи, замість зазначених двох молдовських повітів до Єврорегіону приєдналися шість новостворених районів і муніципій Белць. Також до його складу увійшла Івано-Франківська область України, а за кілька років – ще один район Республіки Молдова – Синджерейський.

Метою створення Єврорегіону «Верхній Прут» є розширення субрегіональних зв'язків та сприяння подальшому розвитку транскордонного співробітництва регіонів, окремих міст та інших населених пунктів. До співпраці залучені органи місцевого самоврядування та державного управління, окремі установи, підприємства, неурядові і громадські організації, етнонаціональні спільноти та окремі громадяни.

Співпраця має різноманітний характер і відбувається у сферах економіки, освіти, науки, культури і спорту, а також у розбудові нових механізмів міждержавного співробітництва та безпечного і сталого розвитку регіону в рамках інтеграції до сучасного загальноєвропейського процесу. Проект Єврорегіону «Верхній Прут» органічно

вписується в систему сучасних європейських пріоритетів регіонального співробітництва, розбудови системи європейської безпеки та вдосконалення транскордонних фінансово-економічних, комунікаційних і природоохоронних відносин.

Структура Єврорегіону «Верхній Прут»

побудована наступним чином:

Рада Єврорегіону – Рада керівників адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону;
Виконавчий Голова Ради Єврорегіону;
Секретаріат Ради Єврорегіону;
чотири Робочі Комісії Єврорегіону з різних напрямків співпраці.

Єврорегіон «Верхній Прут», як і інші єврорегіони на західних кордонах України, має певні особливості.

- Першою особливістю є те, що процес його утворення був ініційований згори, тобто центральними органами влади.

- Другою особливістю є те, що єврорегіони несуть в собі не тільки риси територій, а й цілих регіонів, які співпрацюють. Тобто єврорегіони включають загалом прикордонні регіони, в яких представлені етнічні спільноти, що мають за лінією кордону основну частину свого етносу чи «історичну Батьківщину», де вони є титульною нацією.

- Третьою особливістю і, водночас, відмінністю, є те, що в Євросоюзі єврорегіони

створюються на території 10-15 кілометрів у глибину кожної з держав, що співпрацюють, у нашому ж випадку глибина єврорегіонів набагато більша.

- Четверта особливість: якщо у державах Євросоюзу головна мета єврорегіонів полягала виключно в економічному зростанні територій, цілі діяльності Єврорегіону «Верхній Прут» більш багатогранні. Вони охоплюють і економічні, і екологічні, і національно-культурні, і соціально-психологічні, і фінансові сфери.

- П'ятою особливістю Єврорегіону є залучення до його робочих органів лише посадовців за практичної відсутності представництва інститутів громадянського суспільства.

- Ще однією принциповою відмінністю Єврорегіону «Верхній Прут» є відкритість для спільного партнерства його членів з регіональними структурами інших країн Європи, зокрема Федеральною австрійською землею Карінтія і німецьким округом Швабія землі Баварія для повноцінної реалізації повномасштабних можливостей співпраці.

Одразу після створення Єврорегіону сторони намагалися покращити умови співпраці. За рішенням Ради Єврорегіону та за підтримки регіональних органів місцевого самоврядування з 1 липня 2001 р. були скасовані місцеві збори і платежі при перетині державного кордону для місцевих жителів і юридичних осіб, зареєстрованих на території Єврорегіону. Були визначені загальні пріоритети і механізми їх реалізації, а також списки потенційних пріоритетних проєктів.

З метою популяризації транскордонної економічної співпраці було ініційовано створення Асоціації торговельно-промислових палат Єврорегіону. Особливість полягає в тому, що створення цієї асоціації відбулося до офіційного конституювання Єврорегіону «Верхній Прут». Крім того, Чернівецькою торговельно-промисловою палатою було ініційовано збір інформації з подальшим

виданням каталогу товаровиробників Єврорегіону. За ініціативою Палати щорічно, шляхом ротації, проводилися трьохсторонні українсько-румунсько-молдовські бізнес-форуми. Успішно проводилися міжнародні виставки «Вироблено в Єврорегіоні «Верхній Прут». Традиційним стало проведення Днів Єврорегіону у всіх адміністративно-територіальних одиницях його ареалу, під час яких особлива увага приділялася економічній співпраці прикордонних підприємців.

Особливе місце в діяльності Єврорегіону було відведене захисту прав етнонаціональних та конфесійних спільнот, збереженню їх культурної та духовної спадщини по різні боки кордону. Також серед пріоритетів були питання екологічної безпеки, захисту довкілля, поводження з водними ресурсами та сталого розвитку. З цією метою було проведено низку міжнародних конференцій, круглих столів, зустрічей.

Проте з часом активність Єврорегіону значно зменшилася, істотних змін в економічному співробітництві, які б збільшували надходження в державний і місцеві бюджети, не відбулося. З різних причин потенціал транскордонної співпраці трьох країн не використовувався на повну силу.

Пов'язано це, на наш погляд, із досить слабким включенням до діяльності Єврорегіону широкої громадськості та медіа, великими масштабами Єврорегіону та великою кількістю територіальних акторів (особливо після чергової адміністративно-територіальної реформи в Республіці Молдова, внаслідок якої значно збільшилась кількість членів Єврорегіону, та приєднання до нього Івано-Франківської області).

Реалізація програм транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства

За період діяльності Єврорегіону відбулися певні зміни і на державному рівні країн, чії адміністративно-територіальні

одиниці є членами Єврорегіону «Верхній Прут». Так, Румунія стала членом ЄС та НАТО, що об'єктивно сприяло спрямуванню внутрішнього соціально-економічного розвитку в напрямку до європейських норм та стандартів, коригування зовнішньої політики, появи нових можливостей для формування сприятливої політики добросусідства. Вступ Румунії до ЄС став своєрідним викликом для членів Єврорегіону з України та Республіки Молдова, які не були готові до швидкого впровадження європейських норм та стандартів у взаєминах партнерів. Водночас досвід євроінтеграції Румунії став корисним і для України, і для Республіки Молдова.

Починаючи з 2007 р. відзначаємо зростання темпу транскордонної співпраці на рівні проектної діяльності і, як наслідок, – відносно швидкий темп коригування та європеїзації менталітету акторів, які докладають зусиль до міжрегіонального співробітництва. У цьому процесі надзвичайно важливу роль у транскордонному співробітництві адміністративно-територіальних одиниць України, Республіки Молдова та Румунії відіграли програми сусідства та прикордонного співробітництва в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП).

Слід зазначити, що програми сусідства Європейського Союзу значною мірою вплинули на пошуківлення транскордонного українсько-молдовсько-румунського співробітництва, на ефективну співпрацю місцевих та регіональних властей, громад, інститутів громадянського суспільства по різні боки кордону. Хоча при реалізації проектів за європейськими програмами сусідства та партнерства часто не згадувався Єврорегіон «Верхній Прут», проте чимало з них вирросло з ідей, які народжувалися при розробці пріоритетів діяльності Єврорегіону. Формування та подальша діяльність Єврорегіону сприяла подоланню негативних стереотипів взаємного сприйняття та заклала основи співпраці, взаєморозуміння

та взаємодопомоги між органами влади та інститутами громадянського суспільства по різні боки кордону.

Участь інститутів громадянського суспільства у транскордонній співпраці

В успішній реалізації транскордонних ініціатив та проектів на території Єврорегіону «Верхній Прут» значну роль відіграли представники громадянського суспільства. На жаль, органи влади не одразу визнають ініціативу неурядових організацій брати участь у єврорегіональному русі. Це, у свою чергу, негативно впливає на віру представників громадських організацій в свої сили і на їх бажання займатися транскордонною співпрацею.

Незважаючи на усі спроби, представники інститутів громадянського суспільства так і не потрапили до складу робочих органів Єврорегіону «Верхній Прут», хоча про їх потенціал співробітництва можна судити з кількості успішно реалізованих транскордонних проектів.

Виклики ефективній роботі єврорегіону

Єврорегіони є одним із найбільш вдалих прикладів інституціоналізованого транскордонного співробітництва на європейському континенті. Єврорегіони слугують ефективним знаряддям передачі «ноу-хау» у сфері управління, зокрема в контексті розширення ЄС та існування різних швидкостей інтеграції країн Центральної Європи та України.

Попри усі переваги єврорегіонів, конкретні транскордонні заходи та успіхи двосторонніх та тристоронніх проектів, які були реалізовані на території єврорегіонів, на шляху успішного співробітництва є й значні перепони. На наш погляд, найсуттєвішими є наступні:

1. Недостатньо чіткою є нормативно-правова база для здійснення загального фінансування транскордонних проектів

(кредитування, концентрація місцевих, регіональних і державних бюджетних асигнувань і засобів приватних і міжнародних структур) і забезпечення відповідних гарантій.

2. Значна географічна площа єврорегіонів та велика кількість членів єврорегіонів не сприяють знаходженню оптимальних управлінських рішень, які б приймалися регіональними та місцевими органами влади для розв'язання проблем, що і є основною місією діяльності подібних структур у Європі.

3. У структурах Єврорегіону «Верхній Прут» недостатньо представлені та задіяні ділові кола. Робочі органи Єврорегіону представлені здебільшого державними службовцями, що мало сприяє вирішенню проблем представників бізнесу та інших зацікавлених сторін.

4. Регіональні та місцеві органи влади недостатньо залучають і, водночас, надають недостатню підтримку транскордонному співробітництву на рівні інститутів громадянського суспільства, особливо у випадках, коли останні реалізують проекти, які вписуються в стратегії розвитку територій.

5. Практично відсутньою є ефективна співпраця з просторового розвитку прикордоння та розбудови інфраструктури, що є традиційно основним завданням подібних структур у країнах Європейського Союзу.

6. Водночас правовий та організаційний потенціал єврорегіонів не використовується повністю, зазвичай через те, що ні єврорегіони, ні їх інституції не мають статусу юридичної особи, що унеможливорює безпосереднє залу-

чення ними проєктів, інвестицій тощо.

22 вересня 2020 р., за ініціативи Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій та за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії, відбувся міжнародний круглий стіл «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвячений 20-річчю його утворення. Висловлені учасниками круглого столу пропозиції були узагальнені та упорядковані його організаторами.

19 вересня 2025 року, у місті Сірет (Румунія) відбувся ювілейний круглий стіл «25 років транскордонного співробітництва на території Єврорегіону «Верхній Прут»: досвід, особливості, виклики і шляхи посилення співпраці», організований Сучавським регіональним бюро з транскордонного співробітництва у партнерстві з Благодійним фондом «Суспільні ресурси та ініціативи» та мерією міста Сірет.

На круглому столі посадовці, представники інститутів громадянського суспільства та експерти ділилися своїм баченням минулого, сьогодення та майбутнього тристоронньої співпраці між Україною, Румунією та Республікою Молдова, аналізували проблеми та окреслювали нове стратегічне бачення та шляхи інтенсифікації транскордонного співробітництва.

ЗИНОВІЙ БРОЙДЕ

радник голови облдержадміністрації,
директор ДНТЦ «Екоресурс»,
кандидат технічних наук

ВІД ДО- І ПОСТ-КРИЗОВОГО ДО ПОСТІЙНО-КРИЗОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ЙОГО ТРАНСКОРДОННОГО ВИМІРУ

Глобальна соціально-економічна та інформаційно-безпекова криза, каталізована російсько-українською війною, потребує переосмислення ключових чинників сталого територіального розвитку. Це стосується усіх дотичних сфер – від статистики, прогнозування, планування і проектування до сучасного розуміння безпеки. За 25-річним досвідом пілотного Єврорегіону «Верхній Прут», для такого бачення потрібен системний підхід до суперечливих процесів внутрішньої централізації-децентралізації та спорідненості, європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також до її участі у макрорегіональних платформах, таких як Стратегія ЄС для Дунайського регіону (EUSDR), Ініціатива Тримор'я (3SI), Карпатська конвенція і спроби сформуванню на цій основі Стратегію ЄС для Карпатського регіону.

В означеній кризі ми також стикаємося з наслідками бажання країн колишнього СРСР, зокрема України і Молдови, співіснувати з росією в рамках СНД, на відміну від межуючих країн колишнього соцтабору та Балтії. Це призвело до формування на Будапештському саміті ОБСЄ у 1994 році «ядерної Ялти» (через 50 років після Ялтинського заснування післявоєнного порядку). Її найбільш відомим проявом є горезвісний Будапештський меморандум, що тлумачиться рф для виправдання агресій (поки що на теренах СНД).

Одним з дієвих рушіїв необхідних змін регіонального розвитку є міжтериторіальна взаємодія усіх рівнів, яка «поляризує» внутрішні (локальні) потреби громад та їх угруповань (як за територіально-адміністративним принципом, так і об'єднань за спільними потребами) у «зовнішньому полі» національних інтересів та міжнародних і глобальних пріоритетів. Для вищезазначених макрорегіональних стратегій більшість країн членів і кандидатів на вступ до ЄС і НАТО, від Німеччини і Адриатики до Чорного моря та від Скандинавії до Середземномор'я, визначила для цих структур головні спільні пріоритети у транспортній, енергетичній та інформаційно-безпековій сферах.

Дослідницька служба Конгресу США оприлюднила 20.03.2025 короткий аналітичний документ про сучасний стан реалізації цих пріоритетів у 3SI, що є найбільшою платформою багатосторонньої співпраці, яка об'єднує 13 членів ЄС у Центрально-Східній Європі (Австрію, Болгарію, Хорватію, Чехію, Естонію, Грецію, Угорщину, Латвію, Литву, Польщу, Румунію, Словаччину і Словенію) зі стратегічними партнерами: США, Єврокомісією, Німеччиною, Японією, Іспанією і Туреччиною та асоційованими Україною, Молдовою, Албанією і Чорногорією.

Окреслені задачі відповідають дороговказам сталого соціально-економічного і просторово-інформаційного розвитку та розбудови регіональної політики і європейських мультимодальних сполучень, які відкрились після розпаду СРСР і Варшавського договору. Для «Верхнього Прута» відповідні ініціативи Президентів України та Румунії на підставі положень статей 2-7, 9, 10, 14-18, 23-26 базового Договору від 02.06.1997, підтримані Комітетом парламентського співробітництва ЄС – Україна, Світовим банком і НАТО, лягли в основу рішень Українсько-румунсько-молдавського саміту в Ізмаїлі 3-4 липня 1997 року та Бухарестських самітів країн нинішньої EUSDR 30.04.2001 і 08.11.2010, а також 3SI.

Але відтепер розбудова системи TEN-T мережі ЄС, що з 22.12.2023 включає відродження коридору «Балтійське море – Чорне море – Егейське море» (TEN-T BVA), єднаючи 13 країн по історичних вантажо-пасажирських сполученнях Балтійсько-Середземноморського напрямку «з варяг у греки» і Чорноморсько-Адріатичного сегменту «Шовкового шляху» (Рис. 1а), має водночас відповідати нагальним потребам забезпечення військової мобільності на східному фланзі ЄС і НАТО.

Такий підхід був запропонований Президентом України В. Зеленським ще 31.10.2019 на засіданні Ради НАТО у Києві після визначення стратегічних проектних пропозицій за спільними пріоритетами в Україні та на Бухарестському Форумі EUSDR, а також у листі віце-прем'єр-міністра Румунії (Рис. 1б). У останньому листі DG-MOVE актуалізовано попереднє сприяння від Єврокомісії, країн EUSDR і EIB-JASPERS (Рис. 1в). Однак, через недостатню координацію, ключові питання українсько-румунської взаємодії щодо реалізації історично вивірених балтійсько-середземноморських і чорноморсько-адриатичних мультимодальних сполу-

чень через наші країни залишаються не вирішеними.

Внаслідок такого стану речей у Декларації Варшавського саміту 3SI від 29.04.2025 (п.13) серед стратегічних транспортних проектів згадані лише ті, що оминають більшу частину Румунії, Україну і Молдову, як-то Via Carpatia (1, 2, 3) і Rail2Sea. Політичні наслідки відсутності зрозумілих перспектив відродження транс'європейських сполучень, які упродовж століть забезпечували соціально-економічний і просторовий розвиток як в Україні, так і у межуючих з нею регіонах, вилились на президентських виборах у Румунії та Польщі у переважну підтримку євроскептичних кандидатів населенням цих регіонів.

Рис.1 а) оновлена 22.12.2023 TEN-T мережа

MINISTRY OF REGIONAL DEVELOPMENT
AND PUBLIC ADMINISTRATION

OFFICE OF THE VICE PRIME MINISTER

No. 1077/JP / 14082019

To: Mr. Dr. ZINOVII S. BROJDE
Director of Centre "EcoResource" (State Scientific and Technical Centre for intersectoral and regional Problems of the Environmental Safety and Resource Conservation)
Counselor of the Head of the Regional State Administration Cernăuți

Dear Mr. Dr. ZINOVII S. BROJDE,

Considering the proposals submitted to the Ministry of Regional Development and Public Administration, in electronic form (email) on 02.08.2019 and the letter no. 10.2019 from 12.03.2019 that was addressed to our institution's leadership by Mr. Mihailo PAVLIUK, the Interim chief of the Regional State Administration Cernăuți, received in electronic format on 02.08.2019, we provide the following:

➤ By analyzing the addressed projects via links in the email, it becomes apparent that the addressed domain refers mostly to the cross-border transport infrastructure, network rail and transport road meant to cross Ukraine, thus ensuring a connection between Romania and Poland. From a strategic point of view, this idea corresponds to the strategic directions contained in the project of Territorial Development Strategy of Romania (SDTR), which is currently in the approval procedure by law. Hereby, the development and diversification of the transmission system on the North-South direction that links the Baltic at Balkan space is one of the significant actions to harness the position of the national territory highlighted in draft SDTR, within specific objective 1.1. The development of an efficient and diversified network capable to ensure the flow management of the people and the goods generated by the economic exchanges between the national territory and the European space. When it comes to the project of the prevention and protection against floods, we cannot offer an opinion because it is not in the scope of the powers of our institution.

Best regards,

VICE PRIME MINISTER,
MINISTER OF REGIONAL DEVELOPMENT AND PUBLIC ADMINISTRATION
VASILE - DANIEL SUCIU

EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE-GENERAL FOR MOBILITY AND TRANSPORT
The Brussels Office

Brussels,
14/08/2019 (2019)8950038

Zinoviev BROJDE
Director of the Centre, advisor of the
Head of Chernivtsi Oblast Military
Administration
2, 0. Kobylyanska str.,
Chernivtsi 58002, Ukraine
E-mail: zinoviev_brojde@gmail.com
ecorresource@fhoce@gmail.com

Ref.: Area (2025)9964768

Dear Mr. Brojde,

Thank you very much for your letter from 18 July in which you share your perspectives on the historical and current strategic importance of the Baltic Sea - Black Sea - Aegean Sea European Transport Corridor (BBA ETC) as well as on the broader context of Ukraine's aspirations for its integration.

I also appreciate your kind words regarding the recent screening event in Brussels; it was indeed an important opportunity to engage with stakeholders and reaffirm the EU's continued commitment to fostering connectivity, resilience and cooperation in the region.

I have taken good note of your concerns regarding the embedding of the corridor and the two alternative routes you described, both via Ukraine and bypassing it, as well as your observations on the potential political and socio-economic implications of current infrastructure priorities. Your references to historic routes, previous EU and international decisions, and the work carried out under the EUSDR, the Three Seas Initiative, and other frameworks provide valuable context.

As you highlight, the recent developments, including the entry into force of the new TEN-T Regulation and, with that, the newly established BBA Corridor, create an opportunity to reflect on how to address these challenges in a balanced way. Please note that by 2026 the soon to be appointed European Coordinator for the BBA ETC will draft a work plan for the way ahead for all countries on the Corridor, including Ukraine.

I also bring to your attention that the European Transport Corridors, nine in total, are part of a larger TEN-T network and as such are interlinked, complementing each other. For Ukraine there is a close cooperation between the Corridor going to Lviv as well as the main Corridors crossing Ukraine.

Please note that while the "Solidarity Lanes" were launched to address immediate operational challenges, the Corridor approach has a long-term perspective to 2040 and therefore will look at the longer-term planning of the transport infrastructure development along the Corridor and in Ukraine. We are thereby also closely linking those efforts with the ongoing developments for military mobility.

I will ensure that your input is shared with the relevant colleagues within the Commission services, so that it can be taken into account in the discussions on the future development of the BBA Corridor.

We value continued dialogue with all stakeholders, and I encourage you to remain engaged as this process moves forward. Thank you once again for your commitment to strengthening connectivity and cooperation across the EU and its neighbours.

Yours sincerely,

[e-signed]
Ms Maja BAKRAN MARCICH
Maja KOPCZYŃSKA

Commission Director Transport Committee, 1049 Boulevard Drouot, BELGIQUE/BELGIE - Tel. +32 22991111
Office: 0428 08391 - Tel. direct line: +32 229 15060
Maja.KOPCZYNSKA@ec.europa.eu

Рис.1 б) румунська позиція; в) бачення Єврокомісії

Вимагає спільних стратегічних рішень також вироблення, акумулювання і постачання енергетичних ресурсів через енергомережу ЄС TEN-E, яка переорієнтовується з попереднього живлення енергосистеми ЄС зі сходу на південно-північні енергопотоки.

Після вихідних політичних заяв і проєктів та подальших дискусій щодо цієї сфери, зокрема, в рамках Українсько-Румунської спільної Президентської комісії, були сформульовані ключові завдання щодо сумісного інтегрування і до енергомережі ЄС TEN-E. В т.ч. йдеться про комутацію електроенергетичних систем для ефективного використання потенціалу найбільшого в Європі гідро-енерго-акумулюючого комплексу на Дністрі (1h 24'). Водночас після бомбардування головного газового інтерконектора біля українсько-румунського кордону в Одеській області стала очевидною потреба найкоротшого і безпечнішого транспортування газу

через Румунію до північної ділянки газогону Ананьїв-Богородчани для використання потенціалу найбільших в Європі Карпатських сховищ газу і для його реверсного постачання газотранспортною мережею України та до Північної Молдови.

Ці узагальнені пропозиції (С. 33-34) були направлені відповідним структурам України, Румунії та США після обговорення у Бухаресті 06.09.2023 на закритому засіданні Атлантичної ради.

Але незважаючи на це, у Декларації Варшавського саміту 3SI пропонується підтримка лише проєкту BRUA, що не використовує означений спільний потенціал.

Триває нехтування й можливостями спільного застосування сучасних геоінформаційних систем (ГІС) з обміном геопросторовою інформацією між розподіленими базами даних для сумісного просторового планування вищезазначених та інших ключових проєктів.

Це призвело до остаточного відокремлення стратегічного інфраструктурно-логістичного та інформаційно-безпекового співробітництва, що було спровоковано сумнозвісним Бухарестським самітом НАТО у 2008 році.

Ці спеціальні можливості сучасної транскордонної співпраці, закладені до українсько-румунсько-молдовського пілотного Єврорегіону «Верхній Прут», мали бути реалізованими у великомасштабному тристоронньому протиповіневому проєкті East Avert в басейнах Прута і Сірета. Однак, відсутність належної нормативно-правової основи і відповідної міжурядової та міжрегіональної координації призвели до значних ускладнень виконання проєкту. В результаті

транскордонні басейни Прута і Сірета залишаються єдиними у царині EUSDR, де досі немає планів управління ані водними ресурсами, ані повеневими ризиками згідно з ключовими директивами ЄС, що є обов'язковими для євроінтеграції України і Молдови.

Втілення зазначених пріоритетних можливостей потребує активного залучення і системної транскордонної взаємодії по усіх щаблях – від окремих громад до міжнародних структур. Для цього, упродовж першої декади незалежності України і Молдови їх прикордоння було охоплено спільними єврорегіонами: «Карпатський», «Верхній Прут» і «Нижній Дунай», а також двосторонніми з Молдовою: «Дністер» і «Сірет – Прут – Ністру».

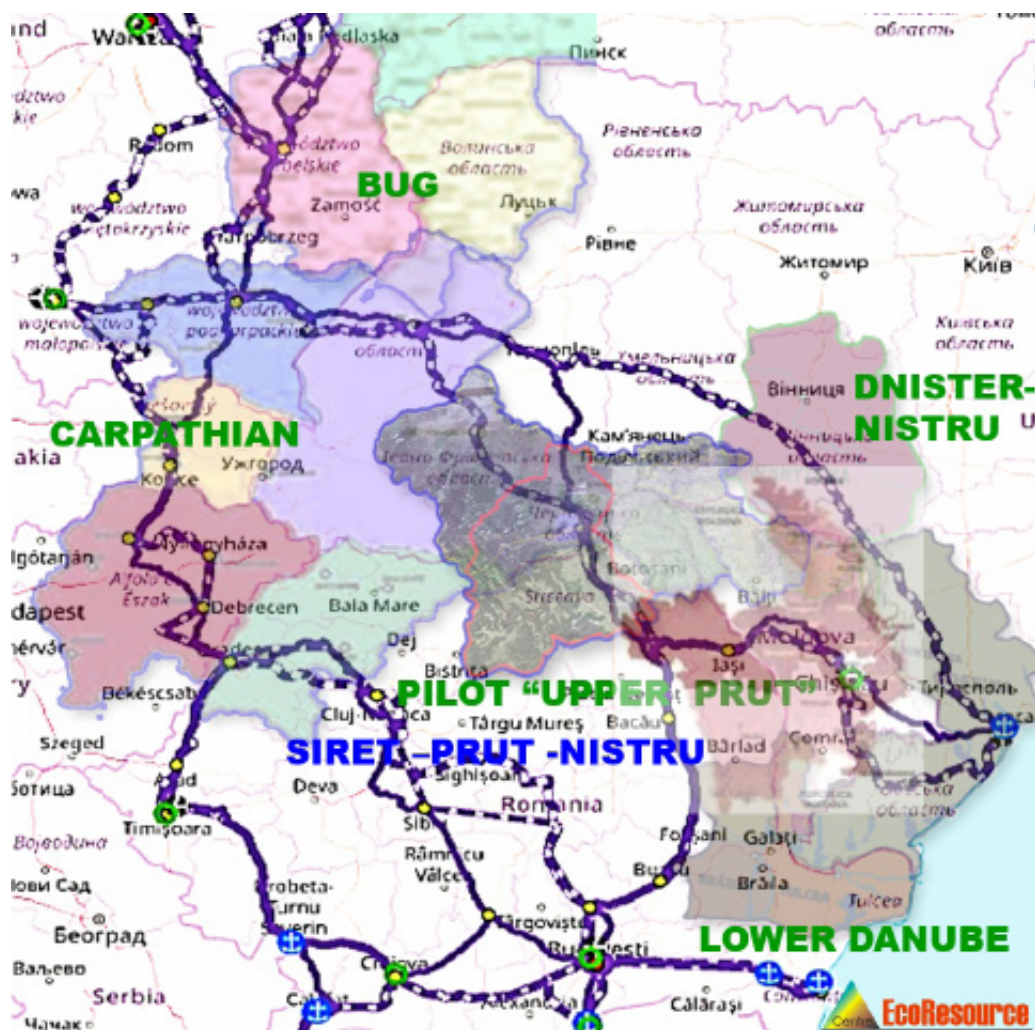

Рис. 2. Перекриття зони сумісних кордонів України з межуючими країнами ЄС, НАТО і Молдовою та спільного TEN-T коридору мережею єврорегіонів

Незважаючи на наведені можливості та проголошення про стратегічне партнерство України з Румунією у Спільній заяві Президентів від 10.10.2023 та на сумісному засіданні Урядів обох країн 18.10.2023, а також на тристоронні домовленості з ЄС і США та численні наради і засідання робочих груп, досі не узгоджені спільні рішення щодо означених питань, зокрема, у транспортній сфері та щодо розбудови відповідної прикордонної інфраструктури. Також не узгоджений остаточний текст Декларації про встановлення стратегічного партнерства, запропонованої румунською стороною у 2024 році.

Зогляду на це і на необхідність реалізації зазначених можливостей європейської та євроатлантичної інтеграції, покращення стану національної безпеки та інших стратегічних ініціатив Програми дій Уряду, за зверненням керівника Чернівецької обласної державної (військової) адміністрації, дорученням Прем'єр-міністра від 30.09.2025 на відповідні центральні органи виконавчої влади покладено опрацювання і узгодження з румунською та іншими зацікавленими сторонами наступних дій:

1. Проведення найближчим часом чергового засідання Українсько-Румунської змішаної прикордонної залізничної комісії для остаточного узгодження завдань, що вже розглядались на її попередніх засіданнях у 2023-2024 роках, і термінів послідовної розбудови інфраструктури і забезпечення логістики вантажопасажирських перевезень і військової мобільності з ефективним використанням фінансування, яке вже виділено ЄС для України, Румунії та Польщі через Інструмент єднання Європи (CEF).

2. Організація проведення у Чернівцях засідання Українсько-Румунської Спільної комісії з питань економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва, яка не скликалась з 2017 року, для вироблення спільного бачення щодо усіх вищезазначених ініціатив, зокрема за ключовими пріоритетами 3SI, що вже попередньо част-

ково опрацьовувалось цією Комісією.

3. Внесення узгоджених проєктів рішень на II спільне засідання урядів України і Румунії в Бухаресті, яке було ініційоване Міністром закордонних справ України Андрієм Сибігою під час його офіційного візиту до Румунії восени минулого року.

4. Включення погоджених спільних завдань до Декларації про встановлення стратегічного партнерства між Україною та Румунією, яку мають підписати Президенти України Володимир Зеленський та Румунії Дан Нікушор.

Для ефективної актуалізації означеного потенціалу і швидшого реагування на сучасні кризові виклики пропонується формування на базі вищезгаданих євро регіонів спеціалізованих Європейських об'єднань територіальної співпраці (EGTC), а також використання останніх напрацювань ЄС щодо Інструменту розвитку та зростання прикордонних регіонів (BRIDGEforEU). Відповідні пропозиції у Методичних рекомендаціях, розроблених з урахуванням Регламенту ЄС EGTC 2006 року щодо EGTC, який виокремив цей напрям для країн ЄС із загально-го мейнстріму Мадридської конвенції 1980 року в окреме русло INTERREG, передбачають наступні кроки, які з 2013 року обговорювались з ЄС, зокрема у Комітеті Регіонів.

Аналіз напрацювань євро регіонів у Центрально-Східній Європі та утвореної країнами ЄС системи EGTC дозволив визначити наступні підходи до їх ініціювання і подальшого формування та дії, які найбільш повно відповідають вищезазначеним викликам та інтересам України і, зокрема, Буковини. При цьому, EGTC є значно гнучкішим інструментом, що дозволяє (навіть «ad hoc») залучати максимально широке коло зацікавлених суб'єктів та учасників транскордонної співпраці згідно з оновленим законодавством ЄС і України.

У контексті вищезазначеного, особливий інтерес викликають ті приклади розвитку міжтериторіальної співпраці регіональних

структур, що тяжіють до сумісних транс- Адріатичне і Рейнсько-Альпійське EGTC.
портних коридорів, таких як Балтійсько-

Contracting Authority

**Tacis Cross-Border Co-operation
Small Project Facility**

(Tacis CBC SPF)

Grant Application Form

Budget line(s) name:

Reference: EuropaAid/117768/CG/Multi

PROJECT TITLE: Promotion Sustainable Transfrontier Transit in the zone of main International Border-Crossing Points of the longest Ukrainian-Romanian part of EU Member States common border with Ukraine (STUR)

Project Partners:

1. TINA Transport Strategies (Vienna)
2. Province of Carinthia (Austria)
3. Chernivtsi Regional State Administration (Ukraine)
4. Suceava County Council (Romania)
5. CEI
6. Province of Friuli-Venezia-Giulia (Italy)
7. Autoroads Service in Chernivtsi Region (Ukraine)
8. Centre "EcoResource" - State Scient. Centre for Environmental Safety and Resource Conservation (Ukraine)
9. IPE of iC-Group (Austria)
10. Local Development Agency of Vynohradiv District (Ukraine)

Description of the project:

The aim of the project is to support sustainable regional spatial, economic & social development by implementation of best practices of Central European Transcontinental Baltic-Mediterranean and East-West Transit Potential utilisation in near-mountains transfrontier Regions of Ukraine and Romania in Carpathian zone as well as of development of concerned sectors of productions/services and proper border infrastructure.

The target groups involved in the project include (i) personnel of State, Regional and Specialised Authorities, Institutions, Organisations, Centres etc for research, GIS cartography, feasibility studies, design & pre-investments investigations concerned Transit Potential, Spatial & Socio-Economic Development of Border Regions, (ii) personnel of public institutions involved in passenger, cargo and energy transit flows as well as local mobility and accession, (iii) public society (NGOs, business e.g. chambers of commerce, producers and entrepreneurs and concerned sectors development mass-media etc have interests in transit potential development);

The main project activities include: the investigations on the basis of GIS BAT and system of workshops for perspective transit flows detection and proving along and across the new EU eastern border taking into account the best experience of Alpine and Carpathian Conventions collaboration, survey of the target sector and organisations that supports this sector; feasibility study for facilitating the key institutions and/or constitution of proper case; feasibility studies both for direct transit technical supporting activities, pre-design and design technical assistance and know-how transfer taking into account both the EU and National legislation; study visits of Ukrainian and Romanian delegations to Austria & Italy; dissemination of project outcomes.

Рис.3. Спільна заявка на проектування відновлення транс'європейського транзиту через Єврорегіон «Верхній Прут» з використанням досвіду Альпійського регіону

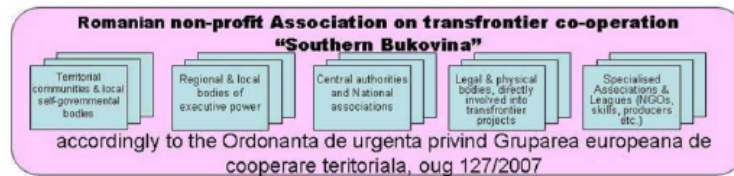
Цей шлях опрацьовувався в ЦОБВ можливість формування на базі Єврорегіоні «Верхній Прут» (Рис.3) у співпраці з віденськими інститутами TINA-Vienna – Транспортні стратегії та з комплексного планування і розвитку регіональних транспортних та логістичних систем (IPE – iC Group), але не був сприйнятий через вищезгадані проблеми після Бухарестського саміту НАТО.

Тому, з 2008 року Південною і Північною Буковиною опрацьовується за підтримки

ЦОБВ можливість формування на базі вихідних ініціатив пілотного Єврорегіону асоціації відповідних територіальних структур, що тяжіють до відродженого нині TEN-T та інституцій ВВА. Йдеться про ініціювання Чернівецькою областю і Сучавським повітом Румунії EGTC «Bukovina – Transit» (з можливістю під'єднання інших дотичних регіонів, громад та інституцій) за наступною схемою.

Proposal for EGTC “Bukovina-Transit” creation on basis of the pilot UA-RO-RM Euroregion “Upper Prut”
accordingly to current National legislation

Step 1 Creation of regional (national) Associations on transfrontier cooperation in Ukraine and Romania

Proposal for EGTC “Bukovina-Transit” creation on the basis of pilot UA-RO-MD Euroregion “Upper Prut”
accordingly to Acquis communautaire & EU Member(s) legislation

Step 2. Establishment of EGTC “BUKOVINA-Transit”

CO-FOUNDATION

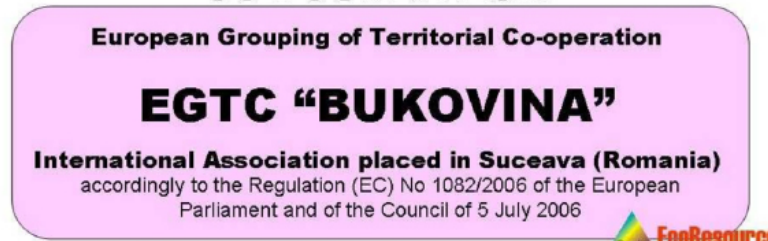

Рис. 4. а) формування національних складових EGTC; б) формування європейського EGTC

Вихідною стадією є формування за національним законодавством у кожній країні окремої єдиної юридичної особи на засадах національної асоціації суб’єктів і учасників транскордонного співробітництва та інших дотичних інституцій (зокрема, з використанням деяких положень законодавства про територіальні громади) Такі асоціації (Рис. 4а) зможуть здійснювати відбір і необхідну підтримку проектів учасників EGTC, включаючи трансфер фінансування згідно з діючими положеннями Бюджетного кодексу та інших актів.

На остаточній стадії зазначені

національні асоціації виступатимуть фундаторами міжнародних асоціацій (власне EGTC), що функціонуватимуть в країнах ЄС (у нашому випадку українського і румунського фундаторів – при Сучавській повітській раді), діючи на основі Acquis Communautaire та законодавства країни-члена ЄС. До функцій утвореної у такий спосіб міжнародної асоціації – EGTC «Bukovina – Transit» належатимуть, серед іншого, остаточний відбір за принципом консенсусу і подання до ЄС спільних проектів та отримання фінансування від програм ЄС. Трансфер коштів від ЄС до виконавців також відбу-

ватиметься через національні асоціації відповідно до ухвалених бюджетів конкретних проектів.

За вищезазначеними прикладами існуючих EGTC, формування нових має передбачати можливість подальшого розширення кола їх учасників, як на національному (включення додаткових громад та інституцій до первинної асоціації), так і розширення EGTC з під'єднанням до нього національних фундаторів від інших країн (наприклад, від Польщі).

Однак, найбільш широким стратегічним підґрунтям для формування EGTC у більшості випадків стають гео-економічні структури чи кластери, які визначаються басейною взаємодією громад, регіонів і країн. Це, зокрема, засвідчують імена переважної більшості з понад 200 єврорегіонів на європейському континенті. Прикладом є поки що єдине EGTC країни ЄС з «напівлегальною» участю української сторони у басейні Тиси.

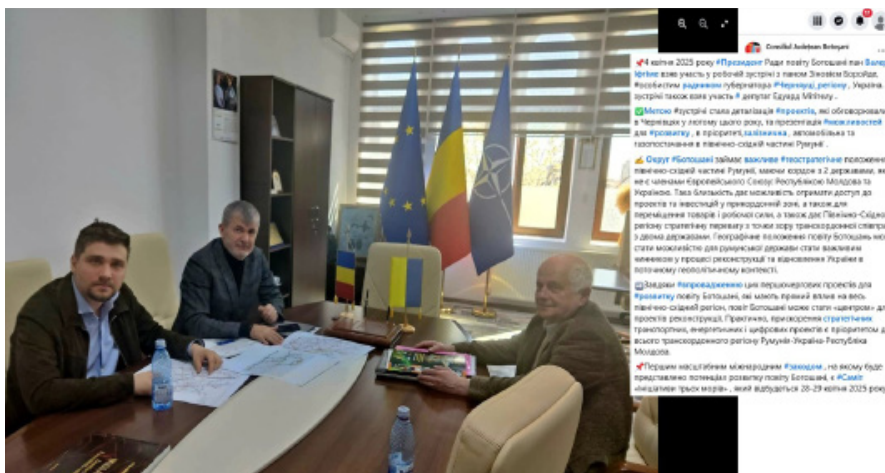
Це, однак, не виключає поєднання басейнового і вищезгаданого «коридорного» принципів, як видно з наведених прикладів. На макрорегіональному рівні передбачається відновлення ідеї (ініційованої ще за часів Австро-Угорщини) побудови в межах сьогоденішнього TEN-T ВВА каналу «Балтика – Дунай» за аналогією діючого транс'європейського каналу «Рейн – Дунай».

Більш реалістично-заземленим виглядає намір започаткувати басейново-транспортний підхід для регіонів у басейні

Прута, що було запропоновано на засіданні Ради Єврорегіону «Верхній Прут» у травні 2018 року з намірами подальшого поширення такого підходу на басейни Сирета і Дністра та сполучення через них, ґрунтуючись також на досвіді спроби утворення Асоціації українських регіонів, що входять до EUSDR.

Ініціювання такого процесу може починатись з найпростіших угод про транс-кордонне співробітництво громад на стику UA-RO-MD кордонів: Мамалигівської від України, міста Дарабань у Румунії та межуючої з ними Кривської громади в Молдові, з подальшим поширенням у Дністровському районі Чернівецької області, Ботошанському повіті Румунії та у Бриченському районі Молдови, які всі входять до «Верхнього Прута».

Для узгодження такого підходу у квітні 2025 року відбулись консультації з новим керівництвом Ботошанського повіту (Рис 5а), яке надалі очолюватиме Єврорегіон «Верхній Прут». Для спрощення процесу формування тристороннього EGTC було запропоновано започаткувати його за вищеписаним принципом дворівневого асоціювання (Рис 5,б), але через полегшену процедуру формування Об'єднань єврорегіонального співробітництва (EGC). Ця форма транс-кордонної співпраці також передбачена оновленим Законом України згідно з III (Утрехтським) Протоколом Мадридської конвенції під егідою Ради Європи.

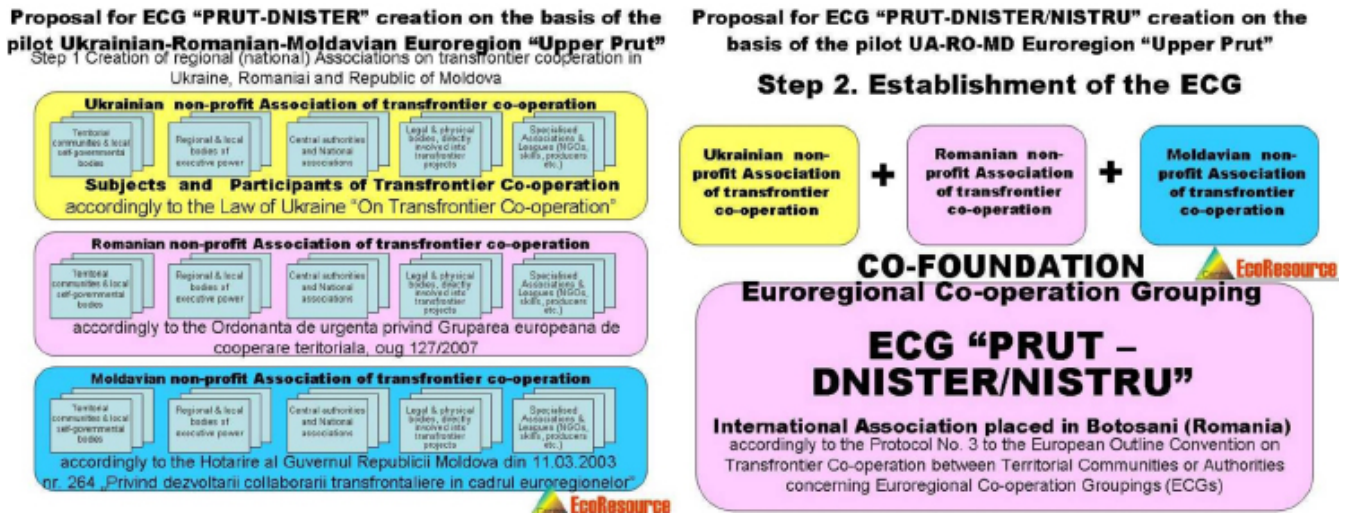

Рис. 4. а) формування національних складових EGTC; б) формування європейського EGTC

Після вихідних напрацювань у такій модальності подальше розширення висвітленої вище сучасної співпраці через механізм EGTC в умовах подальшого наро-

стання кризових чинників впливу повністю відповідатиме антикризово-спрямованим намірам, проголошеним керівництвом Республіки Молдова.

У ЧЕРНІВЦЯХ ПРОВЕЛИ МІЖНАРОДНИЙ ЕКСПЕРТНИЙ ФОРУМ «УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТКОНФЛІКТУ»

Захід зібрав провідних дипломатів, міжнародних експертів, науковців українських та зарубіжних вишів і науково-дослідних інститутів, представників громадського сектору, влади та місцевого самоврядування.

Зокрема, участь у форумі взяли заступник Міністра закордонних справ України Олександр Міщенко, Надзвичайний і Повноважний Посол Австрії в Україні Роберт Мюллер, Надзвичайний і Повноважний Посол Румунії в Україні Александру Віктор Мікула, Надзвичайний і Повноважний Посол Молдови в Україні Валеріу Ківерь, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Молдова Паун Роговей, начальник Чернівецької ОВА Руслан Запаранюк, в.о. голови Чернівецької обласної ради Микола Гуйтор.

Учасники обговорили ключову тему — роль української дипломатії у боротьбі за

нову геополітичну суб'єктність України. Зокрема, йшлося про ефективність механізмів, стратегій і рішень, які сьогодні формують зовнішньополітичний курс держави. Окрему увагу приділили перспективам «Люблінського» та «Одеського» трикутників.

Джерело: пресслужба Чернівецької ОВА

ВІДБУЛАСЯ XII МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «МУНІЦИПАЛЬНІ ЧИТАННЯ ІМЕНІ АНТОНА КОХАНОВСЬКОГО»

24 вересня 2025 року розпочала-ся XII Міжнародна наукова конференція «Муніципальні читання імені Антона Кохановського». Це щорічна подія, яка об'єднує науковців, експертів, представників органів місцевого самоврядування і громадських діячів для розгляду актуальних питань місцевого самоврядування та муніципального управління. Під час пленарного засідання учасники говорили про стійкість системи публічного управління, її локальні та регіональні виміри.

Модерували захід директор Чернівецького РЦПК Микола Ярмистий, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Василь Карпо та директор Департаменту соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради Сергій Бостан.

Серед ключових тем:

- фінансова спроможність органів місцевого самоврядування під час війни,
- забезпечення стійкості громад в умовах воєнного стану,
- врядування у повоєнній відбудові та виклики для демократії,
- досвід міжмуніципального та міжрегіонального співробітництва

Чернівецької області,

- транскордонне співробітництво і європейські програми розвитку громад,
- перспективи стратегічного партнерства між Україною та Румунією.
- використання штучного інтелекту для оцінювання ефективності державного управління у країнах світу.

В рамках «Муніципальних читань» відбувся також круглий стіл «Реалізація гуманітарної політики щодо реінтеграції ветеранів війни в суспільне життя». Учасники говорили про основні виклики, які стоять перед ветеранами після їх повернення до цивільного життя, і про те, на що потрібно звернути увагу органам виконавчої влади, місцевого самоврядування та неурядовим організаціям, щоб усі передбачені послуги надавалися швидко і якісно. Під час дискусії йшлося про ветеранську політику в Чернівецькій області, реалізацію програм соціального захисту ветеранів та їх сімей, програми ментального здоров'я, роль освіти, працевлаштування та підприємництва у поверненні ветеранів до цивільного життя, можливості перепідготовки і підтримки працевлаштування службами зайнятості, а також розширення спектра цифрових послуг.

За словами учасників, на сьогодні створено багато механізмів такої реінтеграції, однак є проблема у нескоординованості дій між різними інституціями, що впливає на загальний результат і робить допомогу ветеранам недостатньо ефективною. Тому є потреба у налагодженні такої взаємодії, а також у комплексному супроводі ветеранів фахівцями з

Під час конференції Чернівецький РЦПК та Школа врядування Національного університету «Острозька академія» підписали Меморандум про співпрацю між закладами. Цей документ став логічним продовженням уже напрацьованої взаємодії, адже обидві інституції неодноразово проводили спільні заходи, брали участь у навчаннях і професійних дискусіях, що засвідчило ефективність партнерства та взаємний

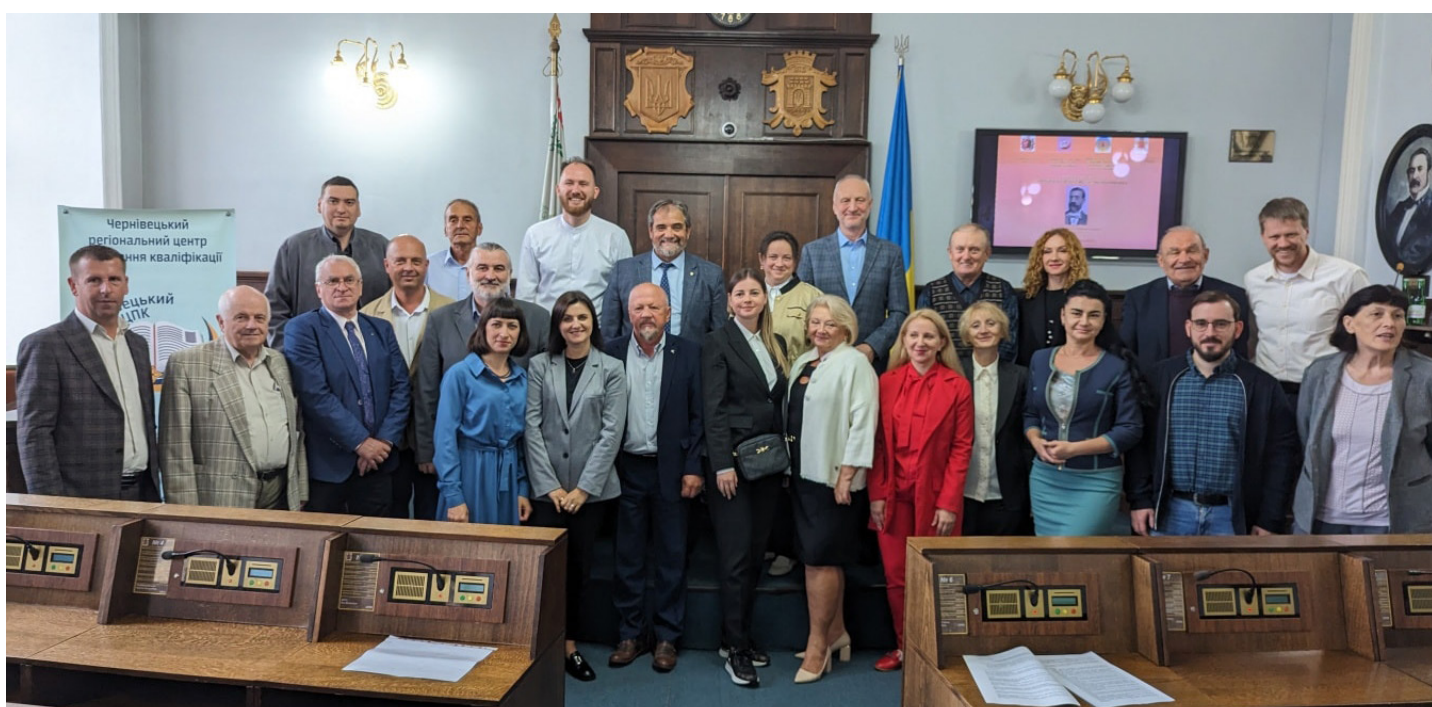
різних галузей.

Окремо було розглянуто також досвід транскордонного партнерства й міжнародних програм у вирішенні соціальних проблем, моделі підтримки малого бізнесу в сільських регіонах Румунії, які можуть бути адаптовані в Україні.

інтерес до його розвитку.

За словами Миколи Ярмистого, директора Чернівецького РЦПК, та Валерія Тертички, керівника Школи врядування, професора кафедри національної безпеки і політології Національного університету «Острозька академія», підписання Меморандуму стане новим кроком у розвитку освітньо-наукової співпраці.

Другий день XII Міжнародної наукової конференції «Муниципальні читання імені Антона Кохановського» продовжився у форматі онлайн-засідання на тему «Досвід функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану і подолання існуючих колізій та конфліктів». У його роботі взяли участь науковці з України, Польщі, Румунії, Республіки Молдова, Естонії та Грузії. Учасників привітав заступник голови Чернівецької обласної ради Михайло Павлюк, який підкреслив важливість обговорюваних питань у контексті нинішніх викликів. Відкрив роботу засідання директор Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації, кандидат наук з державного управління Микола Яримистий, який окреслив ключові проблеми та завдання органів місцевої влади у воєнний час.

Подальші дискусії були зосереджені

на досвіді функціонування органів місцевого самоврядування, стійкості демократичних інституцій в умовах нестабільності, стратегічному плануванні в громадах, деі рецентралізаційних процесах в умовах війни. Йшлося також про подолання правових колізій та конфліктів, комунікативну компетентність посадовців, етичні дилеми публічної служби, зміну умов праці державних службовців, цифровізацію як механізм стримування викликів та загроз тощо. Окремо було розглянуто і питання транскордонного співробітництва як інструмент розвитку громад і регіонів в умовах воєнного стану.

Досвідом та актуальними проблемами місцевого самоврядування поділилися учасники з інших країн. Було зазначено, що сьогодні росія системно діє на дестабілізацію політичної ситуації в країнах Європи, особливо на східному фланзі НАТО та в сусідніх державах, застосовуючи гібридні методи впливу, зокрема дезінформаційні кампанії, кібератаки, підтримку проросійських політичних сил, енергетичний шантаж тощо. У цьому контексті важливою є активна протидія цим процесам та розвиток міжнародної співпраці для посилення місцевого самоврядування в умовах війни. Особливо актуальним на сьогодні є і питання побудови нової системи захисту, зокрема шляхом формування невеликих локальних союзів.

ЯРОСЛАВ ЗАГАРІЯ

голова громадської організації
«Чернівецька обласна організація ветеранів
владних структур»

ЄДНІСТЬ І ДОСВІД: ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВЛАДНИХ СТРУКТУР У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Загарія Ярослав Васильович – військовий та громадський діяч, полковник у відставці, учасник бойових дій, ветеран війни. Працював начальником мобілізаційного відділу апарату Чернівецької ОДА, зараз є головою громадської організації «Чернівецька обласна організація ветеранів владних структур». Звершивши військову службу, Ярослав Загарія активно продовжує працювати в напрямку військово-патріотичного виховання, передаючи свій професійний досвід та знання вихованцям Чернівецького обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді.

Розкажіть, будь ласка, про організацію загалом: коли і з якою метою була створена, хто був ініціатором такої ідеї?

Насамперед хочу сказати: для мене велика честь сьогодні розповісти про нашу спілку ветеранів державної служби. Ми – це люди, які більшу частину життя присвятили роботі на благо держави і громади. І дуже важливо, щоб навіть після виходу на пенсію ми залишалися разом, підтримували один одного, ділилися досвідом, творили культурне життя. Саме це і є метою нашої організації.

У 2010 році екзаступником голови Чернівецької ОДА Корнелієм Федоровичем Нікітовичем та Василем Миколайовичем Кирдилюком була створена «Первинна організація ветеранів апарату Чернівецької облдержадміністрації», у подальшому перейменована в ГО «Ветерани Чернівецької обласної державної адміністрації». Після смерті Корнелія Нікітовича організація залишилася без керівника, тому 30 грудня 2022р. за ініціативи Олександра Охрімовського, Франца Федоровича, Віталія Усика та Євгена

Луцишина були проведені загальні збори, на яких Головою ГО «Ветерани Чернівецької обласної державної адміністрації» обрали мене, Загарію Ярослава Васильовича. В подальшому, у липні 2023р., ми зареєстрували організацію в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань як ГО «Чернівецька обласна організація ветеранів владних структур».

Членами нашої організації, цитуючи Статут, «можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 14 років і які визнають Статут Організації та сприяють діяльності, що спрямована на досягнення мети і напрямів діяльності Організації». Двері нашої організації відчинені для усіх ветеранів державної служби та органів місцевого самоврядування. Незалежно від посади чи напрямку роботи. У нас нема «вищих» чи «нижчих», головне – спільний досвід служіння людям. На сьогодні наша спілка об'єднує 50 членів.

Які напрями роботи організація обрала для себе як пріоритетні?

Мета організації – сприяти розвитку громадянського суспільства, консолідувати зусилля ветеранських організацій, державної та виконавчої влади, суспільства для захисту законних соціальних, економічних, творчих, соціально-культурних та інших спільних справ та інтересів своїх членів. Дбаємо про поліпшення медичного обслуговування та медикаментозного забезпечення ветеранів, сприяємо виконанню цільових програм соціального і правового захисту ветеранів, формуванню в суспільстві гуманного ставлення до людей поважного віку, осіб з інвалідністю і ветеранів. Багато уваги приділяємо також проведенню культурних заходів, організації ветеранського дозвілля.

З ким ви найтісніше співпрацюєте: органи влади, освітні установи, інші громадські організації? Чи маєте досвід міжнародних контактів?

Співпрацюємо з Чернівецькою обласною радою, Чернівецькою обласною військовою (державною) адміністрацією, Чернівецьким медичним університетом, Чернівецьким національним університетом, Чернівецьким обласним муздрамтеатром, Чернівецьким обласним музеєм народної архітектури та побуту. А от міжнародні контакти тільки починаємо розвивати – сподіваюся, що це стане наступним кроком.

Які соціальні чи правові питання ветеранів потребують першочергового вирішення?

Найболючіше – це соціальний захист: гідні пенсії, медична допомога, доступ до якісних послуг. А ще – банально людська увага. Часто ветеранам бракує не грошей, а відчуття, що їхня праця і досвід потрібні й далі.

Що для Вас означає бути головою організації?

Знаєте, для мене це не посада, а поклик. Просто хочу, щоб наші ветерани не залишалися сам на сам зі своїми проблемами. Якщо можу допомогти – значить, маю це робити. Тому регулярно зустрічаємося з керівництвом області, розповідаємо про потреби, вносимо пропозиції щодо соціальних заходів, спрямованих на підтримку людей, котрі віддали багато років життя державній службі та роботі в органах місцевого самоврядування.

Фото з архіву Я. Загарії

ФАХІВЦІ ГО «ЧЕРНІВЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ЗАХИСТ» ПІДГОТУВАЛИ ВЕБІНАР «БЕЗБАР'ЄРНА КОМУНІКАЦІЯ»

Фахівці ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист» підготували вебінар «Безбар'єрна комунікація», який складається із низки [відео](#), присвячених розкриттю сутності інклюзії та її необхідності для різних груп населення, дослідженню впливу бар'єрів на якість життя людей з інвалідністю, а також наданню практичних інструментів та розуміння для налагодження ефективної комунікації з людьми з порушеннями слуху, зору, мобільності та ментальними порушеннями.

Для ознайомлення пропонуємо також

Що таке інклюзія і хто її потребує?

текстову версію.

Марія Нікітіна, голова правління ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист», консультантка з питань безбар'єрності та інклюзії

Уявіть собі світ, де кожен почувається комфортно, де кожен має можливість брати участь у житті суспільства, незалежно від тих чи інших особистісних характеристик. Саме до такого світу ми прагнемо, і інклюзія – це ключ до нього. Отже, що таке інклюзія? Якщо коротко, то інклюзія – це соціальне залучення. Це процес створення середовища, в якому кожна людина, незалежно від її віку, статі, інвалідності, етнічної приналежності чи

інших характеристик відчуває себе цінною та має рівні можливості для самореалізації.

Важливо розуміти, що інклюзія – це не лише про людей з інвалідністю, це про створення комфортного та доступного середовища для всіх. Це про повагу до різноманітності та усунення бар'єрів – як фізичних, так і соціальних. Подумайте про пандуси. Вони потрібні не лише людям, що користуються кріслами колісними, але й батькам з колясками, людям старшого віку. А чіткі навігації в будівлях допомагають не лише людям з порушенням зору, але й усім нам. Інклюзія – це про зручність для кожного.

Хто потребує інклюзії? Згідно з довідником безбар'єрності, інклюзія важлива для кожного, зокрема для маломобільних груп населення, серед яких люди з інвалідністю, люди старшого віку та батьки з маленькими дітьми.

Для людей з інвалідністю надзвичайно важливо забезпечити доступність до фізичного середовища. Це пандуси, ліфти, тактильна плитка, звукові сигнали світлофорів. Також важлива доступність інформації: шрифт Брайля, жестова мова, субтитри і, звісно, доступ до послуг освіти, працевлаштування, медичне обслуговування.

Людам старшого віку часто потрібна допомога у пересуванні, чітка та зрозуміла навігація, інформація, подана великим шрифтом. Важливо враховувати їхні потреби у зручності та безпеці.

Батькам з малолітніми дітьми потрібні зручності для пересування з візочками, місця годування та перевдягання, безпечні дитячі майданчики.

Але інклюзія – це не лише про фізичну доступність, це також про соціальну інклюзію, про усунення бар'єрів у спілкуванні, освіті, працевлаштуванні, про створення атмосфери поваги та прийняття. Підсумовуючи, хочу ще

ведливого та добросовісного суспільства. Це відповідальність кожного з нас. Створювати світ, де кожен почувається комфортно та має можливість реалізувати свій потенціал. Пам'ятаймо, що разом ми сильніші.

Як бар'єри впливають на життя людей з інклюзією

Лія Івоняк, комунікаційна менеджерка ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист», тренерка з безбар'єрної комунікації та інклюзії

Важлива тема, яка часто залишається поза увагою, але має величезний вплив на життя мільйонів людей - це труднощі, з якими щодня стикаються люди з інвалідністю. Усунення цих бар'єрів може кардинально змінити їхнє життя на краще.

Коли ми говоримо про бар'єри, ми маємо на увазі не лише фізичні перешкоди, як відсутність пандусів чи ліфтів. Насправді бар'єрів є набагато більше, і вони дуже різноманітні.

Бар'єри розділяють на декілька груп:

- фізичні – недоступні будівлі, транспорт, тротуари;
- інформаційні – недоступність інформації у зручних форматах (шрифт Брайля, субтитри, жестова мова),

- комунікаційні – труднощі у спілкуванні через відсутність перекладачів жестової мови, нерозуміння потреб;

- соціальні – упередження, стереотипи, дискримінація, які обмежують можливості

людини;

- цифрові – недоступність цифрових пристроїв, програмного забезпечення для потреби різних груп населення.

Усі ці бар'єри мають глибокий та багатогранний вплив на якість життя людей з інвалідністю. Давайте розглянемо деякі ключові аспекти.

Обмеження мобільності та незалежності, відсутність пандусів, неробочі ліфти, незручний громадський транспорт унеможливають самостійне пересування, обмежують доступ до освіти, роботи, медичних послуг, культурних заходів. Людина стає залежною від допомоги інших, що знижує її відчуття власної гідності та незалежності.

Обмеження доступу до інформації та комунікації, коли важлива інформація не дублюється шрифтом Брайля, чи немає субтитрів до відео або ж перекладу жестовою мовою на важливих подіях, людина з інвалідністю опиняється в інформаційній ізоляції. Це ускладнює отримання освіти, працевлаштування, доступ до новин та культурного життя, обмежує можливості висловлювати свою думку та бути почутими.

Упередження та стереотипи можуть призвести до соціальної ізоляції, відчуття непотрібності та самотності. Дискримінація у різних сферах життя підриває впевненість у собі, може призвести до депресії та тривожності.

Бар'єри обмежують можливості людини з інвалідністю у здобутті освіти, працевлаштуванні, заняття спортом, творчістю. Це заважає їй розкрити свій потенціал, вести повноцінне життя та робити свій внесок у суспільство.

Щоб краще зрозуміти вплив бар'єрів, ми поділимося кількома умовними історіями. Олена, яка пересувається на кріслі колісному, мріє працювати в офісі недалеко від дому. Але через відсутність пандусів в будівлі змушена шукати роботу, яка знаходиться далеко і потребує постійної допомоги з транспортом.

Сергій, який має порушення слуху, часто відчуває себе відірваним від спілкування на подіях, де немає перекладача жестової мови. Він відчуває, що його думки та ідеї залишаються непочутими. Марія, мама дитини з порушенням розвитку, часто стикається з нерозумінням та упередженням ставленням у громадських місцях, що змушує її обмежувати виходи з дитиною.

Усунення бар'єрів має величезний позитивний вплив на якість життя людей з інвалідністю. Коли створюється доступне середовище, люди отримують незалежність та свободу пересування. Відкривається доступ до освіти, роботи, культури та інших

Як бар'єри впливають на життя людей з інклюзією

Сергій Щербань, керівник напрямку «Інклюзія без кордонів» в ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист», тренер з питань безбар'єрності та інклюзії

Давайте зазирнемо у повсякденне життя різних людей і розглянемо, наскільки важлива безбар'єрність у їхньому побуті. Ми побачимо світ очима людини з порушенням слуху, людину з порушенням зору та людини, яка пересувається на кріслі колісному. Розуміння їхніх потреб – перший крок до створення справді інклюзивного суспільства.

Безбар'єрність у побуті людини з порушенням слуху. Уявімо собі побут людини з порушенням слуху. Які бар'єри можуть виникати для неї вдома та поза його межа-

сфер життя. Змінюється соціальна інтеграція та відчуття приналежності. Зростає самооцінка та впевненість в собі. Люди отримують можливість повністю реалізувати свій потенціал та робити свій внесок у суспільство. Пам'ятаймо, що створення безбар'єрного середовища – це не лише питання зручності для однієї групи людей. Це питання справедливості та рівних можливостей для всіх.

Кожен з нас може зробити свій внесок в усунення бар'єрів – від вимоги доступності в публічних місцях до зміни свого ставлення та подолання стереотипів.

ми? У повсякденному житті людини з порушенням слуху критично важливим є візуальні сигнали. Це можуть бути миголіві лампочки, що замінюють звукові дзвінки та будильники, індикатори на побутовій техніці, які показують її стан. Для отримання інформації та дозвілля необхідні субтитри на телебаченні, у кіно та онлайн-відео. У спілкуванні важливу роль відіграє можливість використання письмових повідомлень та жестової мови, особливо в таких місцях, як магазини, лікарні та державні установи. Розвиток технологій надає значну підтримку завдяки програмам розпізнавання мови, відеозв'язку з перекладачами жестової мови та текстовим чатом. Також важливим є інформаційне табло з текстовим супроводом замість лише звукового на вокзалах, в аеропортах та інших публічних місцях.

Безбар'єрність у побуті людини з порушенням зору. Тепер поглянемо на світ з точки зору людини з порушенням зору. Які елементи безбар'єрності є для неї першочерговими? Для людини з порушенням зору орієнтація у просторі значно полегшується завдяки тактильним позначкам на різноманітних предметах – від побутової техніки та ліків до одягу. Голосове керування пристроями та використання аудіокниг і голосових помічників роблять інформацію

доступнішою. Безпеку вдома підвищує відсутність гострих кутів та перешкод на підлозі. Поза домом важливу роль відіграє тактильна плитка на тротуарах та переходах, а також звукові сигнали світлофорів. Доступ до інформації забезпечує шрифт Брайля на вказівниках у ліфтах та меню. Спеціалізовані технології, такі як програми для читання з екрана, збільшення зображення та навігаційні додатки з голосовими підказками є незамінними у повсякденному житті.

Безбар'єрність у побуті людини, що пересувається на кріслі колісному.

Для людини, яка пересувається на кріслі колісному, ключовою є фізична доступність у просторі. Вдома це передбачає широкі дверні отвори та відсутність порогів, доступну сантехніку зі спеціальними раковинами, унітази з поруччями та душові без бортиків, а також зручне розташування меблів. Поза домом необхідні пандуси або підйомники біля кожного входу в будівлю, ліфти у багатопверхових спорудах та доступні туалети. Рівні тротуари без високих бордюрів та достатня ширина проходів у різних закладах забезпечують можливість пересування. Для незалежності важливий доступний громадський транспорт зі спеціальними платформами або низькою підлогою, а також наявність спеціально обладнаних автомобілів або таксі та паркувальних місць для людей з інвалідністю поблизу входів.

Важливо розуміти, що багато елементів безбар'єрності є універсальними і корисними для всіх. Наприклад, зручні пандуси полегшують пересування не лише для людей, які користуються кріслами колісними, але й для батьків з візочками, людей старшого віку, людей з тимчасовими травмами. Універсальний дизайн – це підхід, який враховує потреби якомога ширшого кола користувачів.

Створення безбар'єрного середовища – це спільна відповідальність суспільства, бізнесу, влади та кожної окремої людини. Звертайте увагу на потреби оточуючих. Підтримуйте ініціативи з безбар'єрності.

Робіть свій внесок у створення світу, де кожен відчувається комфортно та має рівні можливості.

Налагодження комунікації з людьми / дітьми, які мають ментальні порушення

Воронка Михайло, керівник напрямку «Підтримка та розвиток дітей і молоді, які опинились в складних життєвих обставинах» в ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист»

Ефективна комунікація є ключем для розуміння підтримки та створення інклюзивного середовища для людей, які мають ті чи інші порушення. Ми розглянемо основні принципи та практичні поради, які допоможуть зробити наше спілкування більш успішним та емпатійним.

Перш ніж говорити про комунікацію, важливо мати загальне розуміння того, що таке ментальні порушення. Це широкий спектр станів, які впливають на когнітивні функції навчання, розуміння та поведінку людини. До них можуть належати розлади аутистичного спектра, синдром Дауна, інтелектуальні порушення, синдром дефіциту уваги та гіперактивності та інші стани. Важливо пам'ятати, що кожна людина унікальна і прояви ментальних порушень можуть значно відрізнятися.

Незалежно від конкретного ментального порушення існують загальні принципи, які сприяють ефективній комунікації.

Простота і ясність: використовуйте прості, короткі речення та знайомі слова, уникайте складних граматичних конструкцій,

метафор, ідіом та сарказму, які можуть бути незрозумілими.

Конкретність: будьте конкретними у своїх інструкціях та запитаннях. Замість «прибери іграшки», краще сказати: «поклади ведмедика у кошик, а кубики – у коробку».

Візуальна підтримка: використовуйте візуальні підказки, такі як картинки, фотографії, жести, міміка, розклади. Візуалізація допомагає краще зрозуміти інформацію та очікування.

Терпіння та час: дайте людині достатньо часу, щоб обробити інформацію та відповісти, не перебивайте та не підганяйте, будьте терплячими та готовими повторити інформацію іншими словами.

Залежно від специфіки ментального порушення можуть бути корисними **індивідуальні підходи**.

При розладах аутистичного спектра звертайте увагу на сенсорні особливості. Гучні звуки, яскраве світло можуть викликати дискомфорт. Використовуйте візуальні розклади, соціальні історії, чіткі та передбачувані рутини. Будьте прямими та уникайте невербальних сигналів, які можуть бути незрозумілими.

При інтелектуальних порушеннях використовуйте максимально просту мову. Розбивайте складні завдання на маленькі кроки. Забезпечуйте практичний досвід та повторення. Хваліть за зусилля та досягнення.

При СДУГ забезпечте мінімум факторів, що відволікають. Давайте короткі та чіткі інструкції. Використовуйте таймери та нагадування. Заохочуйте рух та робіть короткі перерви під час спілкування або навчання.

Важливу роль у налагодженні комунікації відіграє **створення сприятливого середовища**.

Спілкуйтесь спокійно та доброзичливо, ваш тон голосу та невербальні сигнали можуть бути підтримуючими та обнадійливими.

Ставтеся до людини з повагою. Визнавайте її індивідуальність та приймайте її такою, якою вона є. Уникайте зверхності та

жалю.

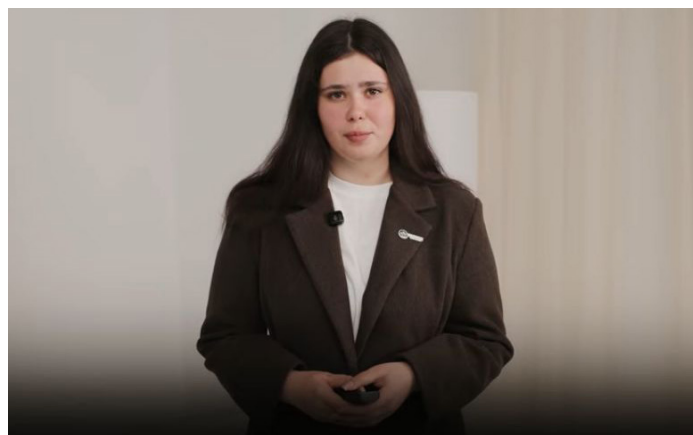
Створюйте можливості для спілкування. Заохочуйте висловлювати свої думки та почуття, навіть якщо це відбувається невербально.

Батьки, опікуни та фахівці відіграють ключову роль у розвитку комунікативних навичок людей з ментальними порушеннями.

Раннє втручання, послідовність у підходах, використання альтернативних методів комунікації. Наприклад, система обміну картинками та співпраця між усіма зацікавленими сторонами є надзвичайно важливими.

Налагодження ефективної комунікації може зайняти час та вимагати терпіння. Важливо постійно вчитися, спостерігати та адаптувати свої підходи до індивідуальних потреб кожної людини. Кожен маленький крок уперед – це велика перемога. Ефективна комунікація – це міст, який з'єднує нас з людьми, які мають ментальні порушення. Це ключ до їхнього розвитку, самореалізації та повноцінного життя.

Цінність створення «суспільства для всіх»

Богдан Софія, фахівчиня по роботі з дітьми та молоддю в ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист»

Суспільство для всіх – це концепція, в якій кожен, незалежно від віку, статі, раси, етнічної приналежності, релігії, стану здоров'я, інвалідності чи будь-яких інших

ознак має рівні права, можливості та почувається повноцінним членом суспільства. Це суспільство, яке цінує різноманітність, усуває бар'єри та створює умови для самореалізації кожної людини. Це суспільство, де інклюзія є не просто словом, а реальністю.

Чому цінне створення такого суспільства?

Створення суспільства для всіх не є благодійністю чи актом милосердя. Це інвестиція у наше спільне майбутнє, яке приносить величезні переваги кожному.

Розширення людського потенціалу. Коли кожен має можливість брати участь у житті суспільства, ми відкриваємо величезний потенціал талантів, ідей та навичок, які інакше могли б залишитися непоміченими. Люди з інвалідністю, люди старшого віку, представники різних культур – кожен може зробити свій унікальний внесок.

Зміцнення економіки. Інклюзивне суспільство – це більш продуктивне суспільство. Забезпечення рівних можливостей у працевлаштуванні для всіх збільшує робочу силу, стимулює інновації та сприяє економічному зростанню.

Збагачення культури та соціальної сфери. Різноманітність робить наше суспільство багатшим та цікавішим. Взаємодія між різними групами людей сприяє кращому розумінню, толерантності, емпатії та збагачує нашу культуру.

Побудова справедливого та гуманного суспільства. Суспільство, яке піклується про кожного свого члена, є більш справедливим та гуманним. Це суспільство, де панує взаємоповага, де ніхто не залишається осторонь, де права кожної людини захищені.

Давайте розглянемо кілька прикладів того, як інклюзія приносить користь у різних сферах.

Освіта. Інклюзивна освіта, де діти з різними потребами навчаються разом, сприяє розвитку соціальних навичок, толерантності та взаєморозуміння, як і у дітей з порушен-

ням розвитку, так і у їхніх однолітків.

Робоче місце. Інклюзивні робочі колективи, які цінують різноманітність, є більш креативними, інноваційними та стійкими до змін. Залучення людей з різним досвідом та перспективами призводить до кращих рішень.

Міське середовище. Безбар'єрне міське середовище, доступне для всіх, робить життя комфортнішим не лише для людей з інвалідністю, людей старшого віку чи батьків з візочками, але й для всіх мешканців міста.

Роль кожного у створенні суспільства для всіх. Створення суспільства для всіх – це не завдання лише держави чи окремих організацій. Це відповідальність кожного з нас. Що ми можемо зробити? Бути обізнаними та емпатійними, намагатися зрозуміти потреби різних людей, ставити себе на їхнє місце, подолати власні упередження та стереотипи, критично оцінювати свої думки та ставлення до різних груп людей, голосувати за доступні рішення, підтримувати організації, які працюють над створенням безбар'єрного середовища.

Майбутнє – інклюзивне майбутнє. Створення суспільства для всіх – це шлях до більш гуманного, справедливого та процвітаючого майбутнього. Це майбутнє, де кожен відчуває себе цінним, потрібним та має можливість повністю реалізувати свій потенціал. Це майбутнє, яке ми будуємо разом. Пам'ятайте, кожен наш крок назустріч інклюзії робить наш світ кращими.

Фото зі сторінки ГО «Захист» у Facebook

30 ЛИПНЯ — ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ БОРОТЬБИ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Всесвітній день протидії торгівлі людьми (World Day Against Trafficking in Persons), який відзначається 30 липня, запроваджений Генеральною Асамблеєю ООН у 2013 році, щоб звернути увагу на проблему торгівлі людьми як серйозного порушення прав людини. У Чернівцях з цієї нагоди фахівці «Карітасу Чернівецької Єпархії» організували гру-квест «Вільний шлях», покликану ознайомити охочих з маркерами безпеки, щоб на практиці показати, як уникати небезпечних ситуацій і робити правильний вибір.

«Нашу ідею підтримали міські та обласні соціальні служби, відповідний підрозділ поліції і доєдналися до розташованого в центральному парку простору з локаціями, на яких разом із нашими соціальними працівницями можна було пропрацювати ймовірно загрозливі ситуації», – зазначають організатори.

Для відвідувачів заходу працювали локації «Маркери безпеки», «Робота мрії», «Легкий заробіток кур'єра», «Європейський диплом» та «Ідеальний шлюб», де моделювали ситуації закордонних «збирали валізи», перелічуючи необхідні речі, пригадували, які документи слід перевірити у потенційних роботодавців чи партнерів, вивчали жести та вигадували кодові слова, якими можна приховано повідомити про небезпеку і попросити про допомогу.

Не стати жертвою торгівців людьми — як в Україні, так і за кордоном — допоможе низка рекомендацій.

1. Будьте уважні до пропозицій роботи чи навчання:

Перевіряйте легальність роботодавця або посередника. Попросіть копію ліцензії на посередництво у працевлаштуванні за кордоном (для України — ліцензію Мінекономіки). Уточнюйте умови праці письмово: місце, посада, зарплата, тривалість робочого дня, проживання, страхівка. Не погоджуйтесь на усні

домовленості — усе має бути оформлено документально.

2. Не віддавайте оригінали документів:

Паспорт, ID-картку, дипломи, документи про освіту чи дозвіл на роботу — завжди зберігайте у себе. Якщо хтось вимагає передати ваш паспорт «для безпеки» або «для оформлення» — це ознака можливої небезпеки.

3. Повідомте рідних, куди ви їдете:

Залиште адресу, номер телефону роботодавця, копії квитків, контактні дані осіб, із якими їдете. Домовтеся про регулярний зв'язок (дзвінки, повідомлення, відеозв'язок). Якщо зв'язок з вами раптово обірветься — рідні мають знати, куди звертатись.

4. Будьте обережні в інтернеті:

Не публікуйте особисту інформацію (місце проживання, плани виїзду, документи). Не погоджуйтесь на «модельні зйомки», «догляд за дітьми» чи «кур'єрські послуги» без перевірки компанії.

Пам'ятайте: вербування через соцмережі — один із найпоширеніших способів торгівлі людьми.

5. Знайте свої права за кордоном:

Вивчіть контакти українського консульства, поліції, міграційної служби та гарячих ліній допомоги у країні перебування.

Заздалегідь зробіть копії всіх документів і збережіть їх у хмарі або у близьких.

Якщо вас примушують до роботи чи утримують документи — звертайтеся до правоохоронців або до посольства України.

6. Пам'ятайте: торгівля людьми — це не лише проституція.

Жертвами стають і ті, кого: змушують працювати без оплати; залучають до жебракування чи злочинів; використовують органи чи тканини; примушують до шлюбів або усиновлення.

Куди звертатися по допомогу:

15-47 «гаряча лінія» з питань протидії торгівлі людьми
 (+38 044 284 19 39 для громадян України, які перебувають за кордоном)
 0 800 500 202 / 102 «гаряча лінія» Національної поліції України

527 «гаряча лінія» з протидії експлуатації
 0 800 500 335 або на короткий номер 116 123
 «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації
 0 800 500 225 або на короткий номер 116 111 національна дитяча «гаряча лінія».

У ЧЕРНІВЦЯХ ПРОВЕЛИ «БЕЗБАР'ЄРНИЙ ЧЕК-УП»

Захід організувала громадська організація «Чернівецьке об'єднання «Захист», яка займається питаннями розвитку інклюзивного суспільства, захисту прав людей з інвалідністю, підтримки ментального здоров'я, допомоги дітям і молоді у складних життєвих обставинах, а також у залученні мешканців до активного життя громади.

Мета «Безбар'єрного Check-Up» – підвищити обізнаність містян щодо потреб маломобільних груп населення, сприяти толерантному ставленню до різноманіття, а також створити простір для діалогу між молоддю, громадськими активістами та представниками влади.

«Відчуття, що місто належить кожному — це і є безбар'єрність. Не лише фізична доступність, а й повага, розуміння та включення. Ми часто чуємо про безбар'єрність як про пандуси та тактильну плитку. І це важливо, але цього недостатньо. Безбар'єрність — це коли людина на кріслі колісному без проблем заходить у кав'ярню, а людина з порушенням зору може самостійно пройти містом, орієнтуючись на тактильну плитку. Це коли

ми знаємо, як коректно спілкуватися з людьми, які мають ту чи іншу приналежність, і не боїмося цього», — зазначають в організації.

Під час заходу всі охочі змогли долучитися до тренінгу безбар'єрної комунікації та панельної дискусії, де йшлося про те, як зробити суспільство більш відкритим і доступним.

Також учасники протестували доступність простору скверу Дня вишиванки за допомогою допоміжних засобів: крісла колісного та білої тростини. Це показало реальні труднощі, з якими стикаються маломобільні групи населення у щоденному житті.

«Цей досвід вчить бачити місто не лише з позиції пішохода, а й крізь призму потреб інших, що є першим кроком до створення інклюзивного суспільства, адже безбар'єрність починається з маленьких кроків: з усвідомлення, що кожен має право на незалежне життя, і з бажання створити таке середовище», — підкреслили організатори.

Фото зі сторінки ГО «Захист» у Facebook

ПОРАДИ ДЛЯ СЛУЖБ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ЯК ПІДТРИМАТИ УСПІШНУ ІНТЕГРАЦІЮ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК У КОЛЕКТИВ

Щоб ветерани та ветеранки могли максимально реалізувати свій професійний потенціал, служби управління персоналом мають діяти системно — ще з моменту вступу на публічну службу і протягом усього періоду адаптації.

Як службам управління персоналом підтримати успішну інтеграцію ветеранів та ветеранок у колектив? [НАДС](#) дає низку порад:

1. Формуйте сприятливу організаційну культуру в органі публічної влади.

Розгляньте можливість організації зустрічі колективу з представниками ветеранських організацій та волонтерських об'єднань, щоб колеги розуміли, як ефективно комунікувати та взаємодіяти з ветеранами, зокрема які теми та питання варто уникати.

Проводьте внутрішні опитування колективу з метою виявлення можливих стереотипів, упереджень чи комунікаційних бар'єрів.

Популяризуйте позитивний досвід, зокрема публікуйте історії успішної інтеграції ветеранів у вашому органі на внутрішньому порталі чи в розсилках.

Організуйте тренінги з ефективною комунікації та командної роботи.

2. Допомагайте створювати безбар'єрний робочий простір.

За можливості підтримайте запит ветерана/ветеранки на гнучкий графік роботи або роботу за межами адміністративної будівлі (дистанційну роботу)

Узгодьте із колегами оптимальний та чіткий розподіл завдань, що допоможе швидко повернутися до ритму роботи та уникати зайвого навантаження.

За потреби організуйте робоче місце ближче до ліфта чи виходу, у разі необхідності зменшити фізичне навантаження.

Продумайте облаштування місць для харчування, короткого відпочинку та відновлення психологічної рівноваги.

3. Організуйте підтримку ментального здоров'я.

Налагодьте співпрацю з психологами та ветеранськими центрами, волонтерськими організаціями, щодо надання консультаційної допомоги та проведенні спільних заходів.

Підготуйте та надайте доступ для ветеранів та ветеранок до інформації про фахівців, які надають психологічну допомогу (установи, гарячі лінії, ветеранські центри).

Пояснюйте, що HR-фахівець не замінює психолога, але може вислухати без осуду, підтримати та підказати куди звернутися за допомогою.

Розробіть і поширюйте короткі інструкції для колективу: що робити, якщо ви бачите, що колега переживає психологічну кризу.

4. Забезпечте адаптацію на робочому місці.

Визначте наставника, який допоможе ветерану/ветеранці швидше адаптуватися в колективі та проводьте індивідуальні бесіди для виявлення потреб та очікувань від роботи.

Надавайте необхідну інформаційну, методично-консультативну та організаційно-технічну допомогу.

Регулярно перевіряйте рівень задоволеності ветерана умовами праці. Розробіть довідник для ветерана, в якому висвітліть необхідну для роботи інформацію: основні права і обов'язки, етичні засади поведінки, соціальне забезпечення та відпустки, контакти працівників органу, перелік найпоширеніших питань тощо.

5. Підтримуйте практику надання зворотного зв'язку

Формуйте атмосферу відкритості, де

працівник може висловити свою думку без страху негативних наслідків.

За потреби організуйте внутрішні навчання з розвитку навичок конструктивного спілкування.

Використовуйте зрозумілі та

доброзичливі формулювання під час надання зворотного зв'язку та заохочуйте співробітників ділитися ідеями щодо покращення робочих процесів та умов праці.

Створіть безпечний канал для анонімних звернень і пропозицій.

ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ ЦЕНТРУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ — 29 РОКІВ

Підвищення кваліфікації — це не формальність, а можливість для публічних службовців бути готовими до сучасних викликів. Сьогодні нашому Чернівецькому регіональному центру підвищення кваліфікації — 29 років!

Майже три десятиліття тут діляться знаннями, допомагають розвиватися й рухатися вперед тим, хто працює для громади та держави.

Тисячі публічних службовців щорічно проходять навчання – як початківці, так і фахівці з багаторічним досвідом.

Понад 70 загальних професійних та короткострокових програм, які охоплюють базові напрямки і вузькоспеціалізовані теми: від законодавства, антикорупційної політики, прав службовців — до управління персоналом, публічних закупівель та землеустрою.

Законодавчі новації, цифровізація, упровадження європейських стандартів зумовлюють потребу в нових знаннях та

уміннях, тому на сьогодні серед найбільш популярних курсів – використання ШІ, кібербезпека, медіаграмотність та ментальне здоров'я. Окрім того, життя у воєнних реаліях вимагає додаткових тем, тож до переліку додаються кризовий менеджмент, робота з ВПО та цивільний захист.

Ми також адаптували методи навчання: у часи пандемії активно працювали онлайн, а під час війни розвиваємо дистанційні формати, щоб навіть у складних умовах службовці могли отримувати актуальні знання та практичні інструменти.

Але секрет успіху не лише у програмах. Справжня цінність Центру — це колектив. Люди, які організують роботу, готують програми, ведуть заняття, створюють атмосферу довіри і роблять навчання живим, практичним і корисним. Дякуємо всім, хто є частиною цього шляху — команді та всім слухачам, які разом із Центром розвивають публічну службу! Попереду ще більше знань, викликів і перемог.

